

The Project Gutenberg eBook of Palóc népköltemények, by

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Palóc népköltemények

Compiler: Gyula Pap

Release date: September 12, 2012 [EBook #40740]

Language: Hungarian

Credits: Produced by Albert László, Ildikó Róth, Tamás Róth and the Hungarian Distributed Proofreading Team at <http://dphu.aladar.hu> (This book was produced from scanned images of public domain material from the Google Books project.)

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PALÓC NÉPKÖLTEMÉNYEK ***

Megjegyzés: Az eredeti képek elérhetők innen: <http://books.google.hu/books?id=FKQWAAAAYAAJ>
Facebook oldalunk: <http://www.facebook.com/PGHungarianTeam>

PALÓC NÉPKÖLTEMÉNYEK.

GYÜJTÖTTE ÉS KIADTA

PAP GYULA.

SÁROSPATAK.

NYOMTATTA FORSTER R. A REF. FŐISKOLA BETŪIVEL.

1865.

Támadj fel meséid szép álmával,
Szineidnek tündérpompájával,
Magyarok elsülyedt dalkora!

Toldy Ferenc irod. arck.

KÁROLY TESTVÉREMNEK.

III.

Előszó.

IV.
V.

Nógrádból a palócföldről egy csomó vadvirágot vesz e könyvben a t. közönség.

Nincs helye, hogy előszavunkban e gyűjtemény érdemét, jelességét hangoztassuk, a nép költészet becsét elismerte az esztetika, a nyelvtan, s ezzel együtt az irodalomtörténet; inkább ide iktatunk néhány vonást e sajátos ősi népfajról, hogy tájékozhatta magát a más vidéken lakó olvasó, s hogy álláspontot szerezhessen s kellőleg méltányolhassa, ki netalán a palóc népköltészetet fogja tenni tanulmánya tárgyává.

Forduljunk először is a történelemhez! Mit látunk a palócnép hajdanáról feljegyezve?

Toldy Ferenc (A magyar irodalom története első kötet. Pest. Emich Gusztáv bizománya 1851. 21 lap) így ír róla: „Már a tizedik század közepe felé találjuk Constantinus Porphyrogenitus bizanti császárnál a magyar nyelvjárások legrégebb nyomdokát. Nyilván mondja t. i. ez, hogy a kazarak közt belső háború támadván, a meggyőzöttek egy része a magyarokhoz futott s köztök letelepedvén, Kabaronak (kétségkívül Kóboroknak) neveztetek; s hogy ezek a magyarokat kazar nyelvre tanítván, beszélnek úgy mond mind maig ugyanazon dialectust, de élnek a magyarok másik nyelvével is. Tekintetbe vevén már most a legújabb történet nyomozásoknak, főleg Horváth Istvánéinak eredményeit, alig kételkedhetünk többé, hogy itt a kazar nyelv alatt egyenesen a palóc nyelvjárást kell érteni, melyen valamint régenten a palócok, besenyők, kunok, kazarak, jászok és székelyek szóltak, úgy mai napiglan szólnak azoknak külön időkből magyarországra letelepült utódaik mindenütt hol nagyobb tömegekben laknak, habár nagyobb kisebb eltérésekkel. Ezekhez képest a palóc dialectus, mely régi épségében leginkább a Gömör, Borsod, Nógrád és Hevesmegyék összeszögellő hegyes vidékein maradt fen, hol előkelőleg palócnak neveztetik s határozottabban közép palócnak hívathatik, a nevezett törzsökök különbsége szerint mai nap is több ágakra oszlik, milyenek az éjszaki vagy is barkó Gömörben; a déli palóc vagy göcsei Szalában s részint Somogyban és Veszprémben is; a duna drávai palóc Baranyában s az ormányságban a Dráva mellett, a csángó Moldvában; a székely Erdélyben; végre a jász-kun, de a mely a XVII. század óta nagy részben elváltozott. Alig hibázunk, ha e palóc nyelvjárásban keressük a közönségesen elveszettnek tartott hun vagy kun nyelvet; mindenesetre az közelebb áll a hun-magyar néptől régi nyelvéhez, melylyel részint még a XI. század emlékeiben is találkozunk, mint ama másik nyelvjárás, melyet Constantinus a magyarok másik nyelvének nevez, s melyet mi előkelőleg magyar, vagy különböztetés okáért ujmagyarnak nevezhetünk.“

VI.

VII.

Im e szavakból láthatni, hogy a palóc név hajdani keletében nem mintegy speciális népágazat kizárólagos jelzője tekintendő, de gyűjtő név levén magába foglalta a székely, csángó, jász-kun sat. népcsoportokat is.

Gyűjteményünk keletkezés helye Nógrádmegye Salgóvidéke - e tájnak kíván tüköre lenni, következésképp csak a nógrádi palóc ismertetését adhatjuk im e csekély vázlatban.

Vallásukra nézve általán a római hitet követik, honnan helylyel közzel ha találkozunk ágostai és helvét vallású községekkel bizton rá mondhatjuk, hogy az előbbi szláv, utóbbi pedig a Toldy által felfogott új magyar néphez - ha tetszik nemzethez - sorolandó. Az egész palócság ismeretes vallásosságáról s szigorú erkölcsösségéről. Az ünnepnapokat hűségesen megszentelik, templomba szorgalmasan eljárnak. Felette szent nálok a hajadoni szűzesség, honnét 1850-ig igen kevés eset volt rá, hogy a hajadon elveszítette volna szívének zománcát lelkének tisztaságát; ma az ily eset nem ép ritkaság, honnét nem igen hibázunk, ha alapokát a házasság korlátozása és a szabadságos katonák tulnyomó számában keresendjük. Általában még most is uralg közöttök a régi patriarkális élet, az ugynevezett volt jobbágyok most is többnyire együtt lakoznak, némely faluban harminc negyven tagból álló család is tartózkodik egy fedél alatt; választván tekintettel a korra és ügyességre egy gazdát s egy gazdasszonyt, előbbit a kölső ügyvitel, utóbbit a belső gondokra, rendelkezésre. A gazdának - korra való tekintet nélkül minden családtag kész köteles hódoló szolgálója. Ő köt minden üzletet, vesz, ad, az engedetlen meg is fenyíti, mit az - sorsában megnyugodva túrni tartozik. A komolyabb ügyeknél p. u. ingó, vagy ingatlan eladásánál az éltebbek tanácsát s beleegyezését is tartozik kikérni. Az egyes köz tag jogi cselekménye - ha az a többség, s a gazda tudta s beleegyezése nélkül vitetett véghez, érvénytelennek nyilvánítatik. Ő vesz a többieknek ruhát, s egyéb szükséges tárgyakat, ő szemeli ki a házasulandó suhancnak jövedőbeli hitestársát, ő a parancs, a többi, hogy szavaival éljünk: „a z é n c s e l é d e m.“

VIII.

A gazda mezei munkát - kivált tehetősebb családoknál soha - csak igen ritka esetben végez, farag szerszámfát, vagy az épületen, kerten igazít egyet mást, oltogat, nyes, s a többieknek kiadja a napi munkát. Bizonyos időkből az egyes hadak, vagy felekezetek éltebbjei meg is szokják számoltatni a gazdát. Ha nagyon részeges, vagy felette hanyag leteszik, s helyette a legalkalmasbbat választják. Különböznél a gazdai hivatal élethosszig a végső tehetlenedésig folytattatik.

IX.

Ime mintha csak a vérszerződés lebegne szemünk előtt! Ismerek egy volt jobbágy családot, mindössze valami 30 tagból, négy felekezetből állhat az egész, s az a különös, hogy az egyes felekezetek egymás iránt való rokonságukat sem tudják kimutatni. Bátran eljegyezhetnék egymást, de nem teszik, vétéknek tartván ugyanazon családból házasodni.

Egy név, egy jelleg, egy erkölcs, egy tűzhely köti össze őket századok óta!

Egy pár évtől gyakoriak a válakozások. A család két, három sat. felekezetekre oszolva egymástól külön szakad, érdekből, hogy emancipálhassák magokat a gazda önkénye alól, s hogy több vagyont produkálhassanak. Ám - figyelve őket - a tapasztalat azt mutatja, hogy az elválást elszegényedés szokta követni.

Családi életük magán hordja a régi magyar életnek képét, kinyomatát. A férfi tegezi nejét, a nő kie d -nek (kendnek) szólítja férjét, a gyermekek éldes szüléim névvel tisztelik szüléiket. A lakszobában, mit közönségesen háznak neveznek, semmi butorzat sincs egy asztalon, hosszúlócán s óriási kemencén kívül. A téli estétet többnyire a kemence előtt töltik, az asszonyok fonogatva, a férfiak pedig pipázva s beszélgetve. Beszélgetésük tárgyát a faluban előjött apró események, házasságok, időjárás s a termények minéműsége teszi. Éjjél után elszállingóznak a hálókómrába, – miután jósort imádkozott, többnyire legutólszor tér nyugalomra a legöregebb nő, a családfő neje, vagy a gazdasszony; már akkor van 1-2 óra is midőn ez lefekszik, és a hajnali első kakasszólkor már ismét talpon van, legelőször tüzet gyújt a kemencébe, aztán felkölti a többieket is s hozzáfognak a fonáshoz. Egy kettő még álmos is közülök, s kegyetleneket ásít, száját kezével veregetvén.

X.

A fiatalságnak a hosszas téli estéken egyetlen mulató helye a fonóház. Ez közönségesen egy kibérlett hely, melyet a tél beálltával közös akarattal bérlenek ki, s érte mindenik tartozik fizetni valamit, vagy néhány fő kendert, vagy búzát, főzeléket (á z a l é k) sat.

A mint a lányok dolgaikat végzik, cifra guzsalyaikat magokhoz vévén itt jelennek meg, hol már akkor néhány éltés asszony is helyet foglalt a kemence előtt; midőn jó sokan összegyűltek, dalolni kezdenek, s ekkor a legények is szállingóznak befele, mindenik szive választotta mellett foglalván helyet; s jaj azon leánynak kinek a fonóházban nincs mulattatója! Fel sem veszik mintha ott se volna, vagy csak lenézés tárgyául tűzik ki a többi leányok. A legények megérkezével van dal, meg dal, tréfa, egyik élc a másikat éri, végre ebbe is bele unván, a kemence megől megszólal az öreg mesélő, hogy az ifjabbak képzelődését a tündér világ bájkörébe kalandoztassa, ezen aztán itt ott jót kacagnak, majd sóhajtanak, olykor könnyeznek, míg ismét a legderültebb nevetésben törnek ki.

XI.

Ilyesmik történnek a fonóházban, ezenkívül itt történnek az ismeretségek, itt köttetik a szerelem; mert a fonóházban más falubeli legények is megjelennek. Két óratájban aztán szétozlanak, haza mentőkben mindenik lát egy egy kísértetet elhaladni maga előtt s ezt másnap reggel még esküvel is kész bebizonyítani.

Téli időben naponként csak kétszer étkeznek reggel és este; a mikor a ház gazdasszonya feltalálja az eledelt, aztán legelőször a családfő megszegi a kenyeret s azt tovább adván a férfi nép a közöstáלבól hozzálát az étkezéshez. Asszony ritkán ül az asztal mellé, kiki magának szed egy tálkára s azt elfordulva a többitől mintegy észrevétlenül akarja megélni. Legfelölőbb étkezési módjuk: először a keményebb tészta vagy husféle eledeleket költik el s csak azután kerül a sor a levesre, mit ők általán lé néven neveznek; innen azon enyelgő megjegyzés a lakodalomról: „olyan hires lakzija vót hogy a lé is hétfélyi vót benne.”

Legkedvesebb eledelök a hus, aztán a ganca, bukta (mindkettő tészta éték) végül a mákos ferentő (mely hasonlít a réteshez primitív kiadásban) s a mákoscsik (mákos metélt). Mindezek lakomáknál, keresztelőknél, stb. különösen szerepelnek s kivált a mákosferentő lakodalomból el nem maradhat.

XII.

Testökre nézve mindkét nembeliek eléggé kifejtettek, a nők különösen eredeti magyar s hódító külsejűek. A leány tiszta, öltözete ragyogó, kedveli a magossarku piros csizmát, rózsaszínkelméket, hajafürtébe isten tudja mennyi cifra pántlikát befűz, nyakán garályist (nyakék) ujjain öt hat rézgyűrőt (gyűrű) visel, mikkel többnyire mátkája szokta megajándékozni. Ha templomba megy, rézkapcsos imakönyvét százsorszép kendőjébe hajtja s hóna alá helyezi, másik kezébe piros csizmáját fogja s így ballag a távolabb eső filialis helyekről is meztláb, s csak a templomajtó előtt huzván fel csizmáját. Fiatal menyecske legfőbb díszruhája a rókásmente. A nők többnyire fiatal korukban szoknak férjhez menni, s a csinoságot, tisztaságot mindig, a szépséget pedig igen sokáig megtartják. A férjezett nő még jó darabig le nem veti cifra ruháit, s csak midőn a 35-40 évet betöltötte, ölt komolyabb barna színű öltözéket. Férjét felette becsüli, örömet tűri szitkait, gáncaikat sőt veréseit is, csak férje tul ne lépjen a házasság céljának korlátain.

A férfiak szinte eléggé kifejtettek szép külsejűek. Megtermettebb szállasabb legénységet alig látni országszerte mint itt. Az öregek általán vállig érő göndör haját viselnek, bajusz, vagy barkó felette ritkaság az egész vidéken, tiszta sima arcot szeretnek hordani. A fiatalság öltözete kanász kalap, bőuju ing, pitykés veres mellény, térdigérő bő gatya, cifra szűr, hosszú száru csizma. Kedvenc bokkrétájuk az árvalányhaj s az ugynevezett s z e n t k u t i b o k r é t a . Melynek története következő: május első reggelén a legény májfát állit a kedves ablaka elé, a lány annál jobban örül mennél magasabb az oda állított fa; mert a fa nagysága többnyire a legény szerelmének fokozata, Pünköst napján aztán – mikor országos bucsu zárandokol a Verebély helység mellett levő szentkuti kolostorhoz – a szerelmespár is hűségesen lerándul, s itt a leány mintegy viszonzásul a májfáért csinált virágból himzett bokkrétát vesz szeretőjének, melyet az jövő májusig, vagy ha addig éppen véghez menne, lakodalmáig hord. Ha azonban az ifjunak komoly szándékai vannak az éj leple alatt egyszer kétszer megjelenik a lányos háznál; később bemutatja magát a szülőknek is, s ha ezek szivesen látják, kéroket indit a házhoz, a kik ékes szavakban előadják kívánságukat, ha meghallgattatnak nem sokára megtörténik a k e n d ő l a k á s , mely nem áll egyébből minthogy a szerelmesek kendőt cserélnek melybe diót vagy almát kötöttek.

XIII.

Ezentul jegyeseknek tekintetnek.

XIV.

A lakodalmat szüret után tartják, meg. Az esketésre kitűzött nap előtt a nagynász összejárja a falut s a vendégeket behivja. Más nap a nagynász felkerekedvén összegyűlt népével, elbúcsúzik s zene kísérettel utnak indul a menyasszony házafelé, itt megállnak a kapu

előtt s csupán a vőfély megy be egyedül felszólítván a menyasszonyt az indulásra, ki nyoszolyó asszonya s leányaival atyafiaitól kísértetve, kimegy és a násznéphez csatlakozik, egyenesen a hitletételre menendő. Mely meglevén atyai házához visszakisértetik; hol rövid reggelit kapván a násznép visszatér a vőlegény házához, a menyasszony pedig odahaza marad, míg nem hosszas kérések és ceremóniák után csakugyan elszállítják a vőlegény lakására, hol az örömatya a kapunál várja menyét, s nem is hinné az ember, mely édesded gyöngéd érzelmek előadásával jelenti örömét s fogadja azt, kitől fia boldogulását, háza gyarapodását, szerencsését és fényét mint az Isten áldását várja; kézen fogva viszi be házába és bemutatja nejének, fiainak s atyafiainak, s ez által be van igtatva nemzetségébe s él a szülött jogaival holtaig, sőt férje halála után is míg más házasságra nem lép.

Most bevégzett s tökéletes az öröm s lakják a lakodalmat, melyhez minden hivatalos tehetsége szerint adakozott.

Ebéd alatt szolgál a vőfély, behordván az ételeket, mely alkalommal minden ételt megdicsér többnyire cikornyás versekben.

XV.

Estebéd után a vőfély három szál gyertyát fogva balkeze ujjai közé a menyasszonyt a komrába viszi, hol leveszi fejről a pártát s által adja a fektető vagy nyoszolyó asszonynak. A vőfély a pártát fokosára veszi és árulgatja s ekkor mondja el vig szavakkal az ugynevezett fektető verset melyet mindnyájan nagy figyelemmel hallgatnak.

Másnap reggel a kiadó háztól két asszony megy felkölteni a menyasszonyt, ki már akkor valamely zugban ül; ezek a féketőt fejére kötvén, az uj házassokat kalácscsal és mézes pálinkával megajándékozzák.

Ezalatt megérkezik a héréssz (a kiadó ház vendégei menyegzői ajándokokkal) s kérdezik a nagynászt, hogy nem tévedt-e ide egy gyönyörű aranybáránka? A nagynász igennel felel, de először kívánja tőlök jeleit tudni, ekkor aztán előhoz egy öreg vagy görbe hátú egyént s kérdezi hogy nem ez volna-e voltaképen kit keresnek? Azok ezt természetesen visszaküldik állítván hogy az övék ép és szép volt, s midőn ezután a valódit eléjük állítják mindnyájan kezet fognak vele s tehetségök szerint megjutalmazzák.

Több helyen a lakzi egy hétig is el tart, míg nem ismét a kis héréssz következik, melyben az előbbihez csaknem hasonlók történnek.

XVI.

Ennyit a lakadalomról.

Az öregek félre tevéen a cifra öltözetet, többnyire egyszerű, kék szegélyzetű szűrt, gyolcs vagy legalább jól kifehéretett vászon gúnyát s télbe néhol szűrnadrágot is hordanak, mit ők hunya néven neveznek.

Miveltségi álláspontjuk még sok kívánni valót hagy fen, a férfiak között igen ritka a ki olvasni, még ritkább a ki írni tud. A nők legalább tanulnak annyit, hogy saját könyvükből tudnak akadozva imádkozni. Irodalomról, könyves miveltségről furcsa fogalommal bírnak, nyomtatványok alatt nem képzelnek mást mint politikai újságot és imádságos könyvet, a ki e hiedelmükből ki akarná vetkeztetni, bizony falra hányná a borsót. Csak egy példát jegyzek ide! Egy izben mezei munkát dolgoztatván, hogy a hosszú nap unalmát elűzhessem, könyveimhez voltam kénytelen folyamodni. Este egy éltes palóc így szólt hozzám: „b i j o n y (b i z o n y) a z u r m á ’ (m á r) c s a k u g y a n a m e m b e (m e n y b e) m e h e t h a m i n d e n n a p e n n y i t i m á d k o z i k . ”

Még ma is közönséges rovással élnek kénytelenségből. Erre jegyzik jövedelmeiket, kiadásait. Világítóul mécses, vagy bikkfából hasgatott s jól kiszáraztott ugynevezett fá k l y á t használnak.

Politikai miveltségük legdicsérendőbb, az uri rendet becsülik, tanácsait szívesen fogadják s ügyeiket készek a szerint irányozni. Általában egy lelkes arisztokracia mellett soha sem engedik magukat alacsony eszközzé silányítani; példa rá hogy az egész országban sehol sem történnek oly barátságos tagosítások mint a palócságon.

XVII.

Ezelőtt kedvenc zenéjük a duda volt, de ez már nagyobb részt kiveszett, s mai napság itt ott látni csak egy egy szomorú dudást pedig még ezelőtt néhány évvel is ez mulattatá őket lakomájokban, ezen járta a lakodalmasnép úgy a sebes kopogót, mint a szomorú verbunkot.

A férfiak kivált az éltesbek ritkán dalolnak, az ifjabbak is többnyire csak áldomás közben, vagy ha mezei munkát dolgoznak magánosan. Ellenben az asszonyszemélyek semmi cselekményt sem végeznek nótá nélkül. Felette kedvelik a szomorú dalokat, dallamaik kevésbé változatosak, többnyire vontatottak, de érzésben, hatásban felül mulhatlanok! Részemről mi sem tud annyira megindítani mintha csendes, holdas éjszakán néhány palóc lánykát hallok dalolni. Ime mily hasznos lenne a Kisfaludtársaság nemzeti zenészetünknek, ha gondoskodnék a különböző lokalitások szerint a dallamok hangjegyre tevéséről! Hogy zeneszerzőink kik többnyire városon lakva, hallhatnának olykor olykor egy, kristály tiszta hangot a nép ajkairól s istenesen neki feküdhethetnének a népzenezet tanulmányának! Bizonyára sok gyöngy vesz így el a feledés tengerében. Aztán a népköltészetben a dallam annyira össze van forrva a szöveggel, hogy egymás nélkül nem is boncolandó. Egyik kiegészíti a másik hiányait, eltakarja fogyatkozásait s mint férj és feleség csak együtt képeznek egy testet és egy lelket. Máskép van a műzenészetnél; itt többnyire más szerzi a szöveget, más a dallamot, s a szöveg csak nem mindig másodrendű dolog. A népnél a dallam a szöveggel egyszerre jó, mint naphól a világosság és melegség, mint Jupiter agyából Minerva páncélosan derekasan megteremve.

XVIII.

Ime, oda értem hogy a nyelvjárásról is elmondhatom mondandóimat!

Figyelmes fül közönségesen három **a**-t különböztethet meg. Első a tiszta, második a hosszú vagy ékezetes s harmadik a közép **a**, melyet az **l** előtt **au**, **ó**, vagy **av**-nak is ejtenek ki p. u. eme versben

„A kanász az erdőben
A baltával játszik,
Ugy forgatja a baltát
Csak az éle látszik.“

A **b a l t á t** háromféleképp is mondják. Irjuk ide legalább egyféleképp:

A kanász az erdőbe'
A bautávó játszik,
Ugy forgatja a bautát
Csak az élyi látszik.

E-t négyet lehet megkülönböztetni. Van rövid **e**, hosszú **e** és rövid **é**, hosszú **é**.

XIX.

Kár hogy e hangokat betűk nemléte miatt nem lehet jelölni.

Az **i**-t gyakran felcserélik az **e**-vel és viszont, p. u. **csillag** helyett **csellag**, **biró** helyett **béró**, **gyik** helyett **gyék**, **fejér** helyett **fejir** stb.

Az **ó** néha **uó**-, néha **ou**-ra változik, p. u. **luó** (ló), **fokóu** (fakó).

Az **u o**-ra változik bizonyos esetekben p. u. **uronk** urunk helyett.

Az **ü** némely szavaknál **i**-re, a minőséget kifejező mellékneveknél **ő**-re változik p. u. **gyimócs** (gyümölcs), **aranyfejő** (aranyfejű), **éleshegyő** (éleshegyű) aztán **hegedő** (hegedű) **gyűrő** (gyűrű) helyett stb.

A mássalhangzók között:

A **d** az **i** előtt állandólag **gy**-re változik p. u. **diák**, **dió**, **disznó**, **dicsekszik**, **dicsér** helyett lesz **gyiák**, **gyeszno** (itt az **i e**-re változik) **gyicsekszik**, **gyicsér**.

A **g** néha **t**-re néha pedig a **gy g**-re változik p. u. **legédesebb**, **legjobb** helyett, **letéldesebb**, **letjobb**, **gyenge** helyett **genge**.

A **meg** szóban a **g** betű ha igével van összetéve azon igének első betűjévé válik melylyel egybe van ragadva p. u. **megveszem**, **megjárom**, **meghuzom**: **mevveszem**, **mejjárom**, **mehhuzom**.

A **j** olykor **gy**-re keményedik p. u. **jer** helyett **gyer**, (innen a palóc így szólítja meg egymást: „**gyerjék má' sógor**“ jójjön már sógor helyett. Ennek ellentéte az **ered** szó honnan így is mondják egymásnak „**ereggyék má' bátya**“ stb) **jójj** helyett **gyójj**.

XX.

Az **l** gyakran **ly**-re lágyul p. u. **éle** (valaminek) így ejtetik ki **élyi**, néha **u**-ra p. u. **szalma** helyett lesz **szauma**. Szóvégéről mindig, szóközépről pedig gyakran kihagyatják p. u. a **Szász Ferenc** című dal 11-12. során e helyett:

Jól tudod hogy a halálért
Halált kell szenvedni.

Ez áll:

Jó' tudod hogy a haláé
Halá't kell szenvedni.

E szónak: **halál** még a többeséből is kihagyatják az utolsó **l** p. u. a második mesében:

Jaj de szépen sűt az hód az hódvilág,
Jaj de szépen masírolnak a halák.

(halálok helyett).

Továbbá: **szál**, **száll**, **szél**, **tál**, **kanál**, **ól** helyett **szá**, **szá**, **szé**, **tá**, **kaná**, **ó**-t hangoztatnak.

Az **n** az infinitivus végén mindég **ny** p. u. **menni**, **enni** helyett **mennyi**, **ennyi**, e végzetet gyűjteményünkben szebb hangzás kedvéért jónak láttuk kihagyni.

XXI.

Az **ny** hasonlít a francia orrhanghoz p. u. **szegény**, **legény**, így ejtetik: **szegén**, **legén**.

Az **r** a szók végén szinte gyakorta kihagyatják p. u. **má' bá'**, **már**, **bár** helyett.

A **t** az **i** előtt rendszeren **ty**-re változik p. u. **tiz**, **titok**, **tilalom** lesz **tyiz**, **tyitok**, **tyilalom**.

Nem hagyhatjuk itt érintetlen Toldy-nak azon állítását, miszerint a palóc az igék határozott módú harmadik személyét alhangú szókban is **i** raggal képzí. Ennek több évi tapasztalatból ellene kell szólnunk: a palóc (legalább Nógrád, Heves, Gömör s Borsod összeszögellő

bércein) sehol sem conjugál: adi, vági, dobi formára, hanem kimondja kereken: adja, vágja, dobjá; úgy beszél a zempléni, abauji köznép, de világért sem a palóc.

Ennyit a dialektusról, a többi önként ki fog tűnni a figyelmes olvasó előtt, mivel a költeményeket igyekeztünk nagyobb részét eredeti kiejtésben nyomda alá bocsátani. Mindent úgy írtam le a mint találtam, se el nem vettem belőle, se ki nem toldozgattam egyiket a másikból. Sokan mondták, hogy az olyan apró négy soros dalocskákat hagyjam ki gyűjteményemből. Én nem fogadtam meg tanácsukat; mert ki tudja egy négy soros dalocskában is nincs-e magva, embriója egy műegésznek, ha nem is egy Kalevalának, de legalább egy csinos kerekded románcnak vagy balladának. Ime tekintélyes gyűjtőnk Erdélyi János csak 8-10 sort adott Déva vára építéséről s már Kriza János és F. Szabó Sámuel urak gyönyörű balladákat fedeztek fel róla. Végre egy négy soros dalocska is lehet mű egész!

XXII.

Soraimat Erdélyi ime kenetes soraival rekesztem be: „Akár ki szerzette igen szépek vannak a nép költemények közt; mert különben micsoda érdek kötötte volna úgy a nép nyelvére, hogy századokig énekelje azokat? Ha szeretettel vagyunk poroslevelekhez, sőt egy lópatkóhoz is, mely a régi apák idejéből való, nem arany volna e minden szó azon dalból, mely őseink szívének is örömet szerzett? De az idő anyagi szellemet öltött, s eltiprással fenyegeti a hagyományokat; azért annál ébreen kell lenni azoknak, kiket Isten adván beléjük lelkéből való lelket, a népek szívének éltetőiként küldött a világra, hogy megőrizzék, mit a nép eddig megőrzi, a tiszta és igaz nyelvet s annak emlékeit.“

Végezetre el nem mulaszthatom, hogy Erdélyi János urnak hálás köszönetemet ne nyilvánítsam azon szíves sorokért, melyekkel jelen gyűjteményt előfizetési ivemen, az olvasó közönség pártoló figyelmébe ajánlotta. Ez a törekvésnek valódi irányadója, jutalma. Kívánom, tartson meg ezentúl is jóemlékébe', szíves indulatába'.

Sárospatak. 1865.

P. Gy.

NÉPKÖLTEMÉNYEK.

XXIII.

1. Szép piros Örsébet.

XXIV.

-1-

Elattalak férhe'
Szép piros Örsébet.
Szép fejr legényhe',
Orczája oly fejr
Mint a fejr hattyú,
Még anná' fejirebb
Mint a báránygyapjú.

Elmegyen Örsébet
Cínteremkomrába,
Felötözik czifrán
Zód selyem ruhába.
Hányja a zsebibe
Számptalan pótráját,
Kerülyi, fordolja.
A szegények házát.

Szegények, szegények,
Isten szegényei!
Kérjétek az istent,
Hogy engem vegyen el!
Mikó' hitre menek
Hideg borzongasson,
Mikó' hitet mondok,
Szörnyen ki is fogjon!

-2-

Kocsisom, kocsisom,
Én első kocsisom!
Vágd meg azt a lovat
Hadd ugorjon hármát.
Kocsisom, kocsisom,
Én első kocsisom,
Adj egy pohár vizet!
Szörnyet halok szomjan.
- De nem vizet adok,
Ha piros bort adok.
- Mikulám, Mikulám,
Én német Mikulám,

Adj egy pohár vizet!
Szörnyet halok szomjan.
- De nem vizet adok,
Ha piros bort adok.

- Fiam, éldes fiam
Én német Mikulám
Mi menyasszonyt hoztá'
Hogy nem szó' én hozzám?
Se kezit nem nyujtja,
Se szavat nem adja,
Lábát se mozdétja.
Menyem, édes menyem,
Szép piros Örsébet,
Nem is ösmertelek,
Mégis szerettelek.
Sok szép vendégeim
Gyászba őtöztetted,
Fiamot, magamat
Mekkeserítetted!

-3-

2. Szász Ferenc.

Én Nyirba indoltam,
Két kisasszonyt hor'tam,
Visszafelé gyövetelen
Egy zsidót megő'tem.

Megő'tem a zsidót
Tyizenkét forinté',
Elvesztettem a lelkemet
Egy pogány zsidóé'.

- Szász Ferenc, a zsidót
Hogy merted megő'ni?
Jó' tudod, hogy a halá'é'
Halá't kell szenvedni?

-4-

De akkó' Szász Ferenc
Nem tudja mit tegyen,
A megő't zsidó legényé'
Katonának megyen.

Katona vagyok má'
Senkitő' se félek,
A mit cselekettem
Mindent kibeszélek.

Akkó' Szász Ferencrő'
Lehányták a mundért.
Kezit, lábát, nyakát
Keresztvasba tették.

Agygyig a béróná'
Vason várakozott
Míg az igaz törvény
Igazságot hozott.

Három szó'gabéró
Ugy végezte sorát,
Hogy az akasztófán
Szé' fujja ruháját.

-5-

Három eladó lyány
Le akarta vágni,
Vice szó'gabéró
Nem akarta hagyni.

Verje meg az isten
Vice szó'gabérót!
Hogy jobban könyörött
Egy rossz pogány zsidót.

Ne sirass má' engem
Többet éldes anyám!
A te sok szép átkod

Szállott má' én reám.

Ne veress má' engem
Többet az Istennel!
Jaj keserves annak
Kit az isten mevver!

3. A három árva.

A temető árokjába
Kiballagott három árva.

- Keljen kend fel éldes anyám,
Lerongyollott az én ruhám!

- Nem kelhetek éldes lyányom,
Szanaszét van minden csontom.

Van má' nektek mostohátok,
A ki gondot visel rátok.

Mikó' a fejetek féslyik,
Két orcátok pofonverik.

Mikó' a levest beviszik,
Három árvát kikergetyik.

4. Nagy Jancsi.

Ki hallotta annak hírit nem régen,
Hogy Nagy Jancsit agyon vágták Bikkvő'gyön?
Ugy levágta Barna Andris egyszerre,
Mingyá' leboró't a ház közepire.

Oda ugrott az ő kedves pajtása,
De má' akkó' nem segíthetett rajta,
Ugy meffürdött maga piros véribe,
Mint mikó' az anyja meffürösztötte.

Feötették a háromlovas kocsira,
Ugy vitték ki a hármass kis határra.
Mé'tóságos grófné azt nem engette,
Magáho' Kis Terennére vitette.

A ki ötöt kimosdatta a vérbő'
Ágygya meg a szentlélek az egekbő'!!

5.

Angyalom, angyalom,
Mi bajod érkezett?
Talán a vacsorád
Nem jó ézűn esett?

Itt van egy pohár bor
Igyá' hát belőle!
Szomoró a szived -
Mevvidámol tőle.

Nem kell nekem borod,
Csak te magad igyá'!
Szüzliány koromba
Hogyha nem sajná'tá'.

Sajná'talak babám
Mikó' mecscsáltak -
De má' most az isten
Viselje gondodat!

- Kertek alatt lakom
Keress meg galambom!
Csendes folyóvíznek
Csak zúgását hallom.

Két ut van előttem -

Melyiken indoljak?
Kettő a szeretőm
Melyikhe' fordoljak.

Az egyikhe' menek -
A másik haragszik.
Igy hát az én szivem
Soha mennem¹⁾ nyugszik.

6.

Jaj istenem, bó'dogtalan órába
Indó'tam ki Gyöngyösrő' Pásztohára.
Zsidó legényt felvettem a kocsimra,
A szurdokba megő'tem bánatomra.

A hogy én a zsidó legényt megő'tem,
Aranyórát, magyar ruhát elvettem.
Aranyórát od'attam a rózsámnak,
Vele együtt a garisba csukattak.

Má' Pásztohán kimeszeöték azt a fát,
Kire szegény katonát felakasztják.
Fujja a szé' pamuk ingit, gatyáját,
Veri össze rézsarkantus csizmáját.

Keresztény közt csak egy vót a pártfogóm,
Akit anyám én mellettem egyet szó't,
Akit anyám én mellettem egyet szó't:
Hogy akaszszák fel én mellém a zsidót.

Piros borvav, bárányhusvav é'tem én -
Az urakvav egy pohárbó' ittam én.
Az urakvav ettem, ittam egy tá'bó',
Mégis ki kellett mú'nom e világbó'.

7. Darvas Kis Kelemen.

Táncó'nak, táncónak
A sári legények
A sári ivóba.
Köztök van, köztök van
Darvas Kis Kelemen.
Nem eszik, nem iszik,
Sem a táncba nem á'.

Elementek, elementek
A sári legények
Sári béróného',
Sallai Katáho':
- Jó napot, jó napot
Jó sári béróné,
Elgyöttönk, elgyöttönk
Sári béróného',
Sallai Katáho'.
- Anyám, éldes anyám,
Gazdag éldes anyám,
Hozza be hát nekem
Azt a bályi ruhám!
Aranyfejő pártám,
Kis kamuka szoknyám,
Keskeny talpó csizmám!

- Elementek, elementek
A sári legények
A sári ivóba.
- Gyere hát táncó'ni
Sári béró lyánya
Sallai szép Kata!
- Nem menek, nem menek,
Darvas Kis Kelemen
Piszkos a te ruhád,
Szennyes leszek tőle.
- Másodszor is mondom

Gyere hát táncó'ni
Sári béró lyánya
Sallai szép Kata!
- Nem menek, nem menek
Darvas Kis Kelemen,
Piszkos a te ruhád,
Szennyes leszek tőle.
- Még harmadszor mondom
Gyere táncba, gyere!
Sallai Szép Kata!
Csufot tetté' rajtam,
Csufot teszek rajtad.
- Anyám, éldes anyám
Hozza be hát nekem
Azt a bályi ruhám!
A selyem kalapom,
A bársony kabátom,
A zsebit rakja meg
Aranyvav ezüstvev!
Gyere hát táncó'ni
Sári béró lyánya
Sallai szép Kata!
Muzsikás, muzsikás,
Tyizenkét muzsikás,
Ha este mehhuzod
Regvő legyen végi.
Ha regvő mehhúzod
Este legyen végi!
- Ereszsz eő ereszsz eő
Darvas Kis Kelemen!
Aranyfejő pártám
A fejembe dagadt.
- Dehogy eresztelek,
Hétszer kérettelek -
Ha nekem nem adtak,
Másnak se adjanak!
Muzsikás, muzsikás,
Tyizenkét muzsikás,
Ha regvő mehhuzod
Este legyen végi.
Ha este mehhuzod
Regvő legyen végi!
- Ereszsz eő ereszsz eő
Darvas Kis Kelemen!
Kis kamuka szoknyám
Derekamra dagadt.
- Dehogy eresztelek,
Hétszer kérettelek, -
Ha nekem nem adtak,
Másnak se adjanak.
Muzsikás, muzsikás,
Tyizenkét muzsikás,
Ha regvő mehhuzod,
Este legyen végi.
Ha este mehhuzod,
Regvő legyen végi.
- Ereszsz eő, ereszsz eő
Darvas Kis Kelemen!
Vékony talpó csizmám
Telyi alutt vérvev!
Dehogy eresztelek,
Hétszer kérettelek,
Ha nekem nem adtak,
Másnak se adjanak.
Muzsikás, muzsikás,
Tyizenkét muzsikás,
Ha regvő mehhuzod,
Este legyen végi.
Ha este mehhuzod
Regvő legyen végi.
- Ereszsz eő ereszsz eő,
Darvas Kis Kelemen!
Jaj má' oda vagyok,
Mingyá' szörnyút halok.
Fogjatok meg engem

Jó lány pajtásnéim!
Vigyetek eö engem
Sári béróného'
Az éldes anyámho'.
Nyis' ki anyám, nyis' ki
Leveles kapudot!
Vesd me' nekem, vesd me'
A fekö ágyamot!
Keresd is ki nekem
A haló ruhámot.
- Anyám, éldes anyám,
Ugyan kinek húzzák
A hármás harangot?
- Fiam, éldes fiam
Darvas Kis Kelemen,
Sári béró lánynak
Sallai Katának.
- Jó napot, jó napot
Jó sári béróné!
Elgyöttem még egyszer
Sári béróného'
Sallai Katáho'.²⁾

-15-

8. Fekete Miklós.

Véres a Fekete Miklós gatyája,
Véres lehet, mevverték a csárdába.
- Kilenc zsandár véres testem meverte,
A tyizegyik a babámot ölelte.

- Béró uram, agyon isten jó napot!
- Agyon isten éldes fiam, mi bajod?
- Béró uram, nagy is az én esetem,
Kilenc zsandár véres testem meverte!

-16-

- - - - -
Nem akarnék a babámtó' mevvá'ni,
Az irigy is akár mit mond felőle,
A halá' se választhat el ő tőle.

9. Fehér Anna.

- Béró, béró, Horvát béró
Tá' aranyat, tá' ezüstöt,
Csak ereszd ki a bátyámat!
- Nem keö nekem Fehér Anna
Tá' ezüstöd, tá' aranyad...
Csak há' velem egy éccaka!
- Bátyám, bátyám Fehér László
Azt mondotta itt a béró:
Hállyak vele egy éccaka,
Kiszabadolsz szép hajnalba.
- Hugom, hugom Fehér Anna,
Ne há' vele egy éccaka!
Szüzességed elveszejted,
A bátyádöt megöleted!
Nem haugatott Fehér Anna,
Csak vele há't egy éccaka.
Nem auhatott Fehér Anna,
Nagy csörömpölésit hallya.
- Aludj szivem Fehér Anna!
A lovam viszik a kutra,
Annak csörög a zablája.
Nem auhatott Fehér Anna
Eüfut a temlec ablakra:
- Bátyám, bátyám Fehér László,
Aluszol-e vagy ébren vagy?
- Se nem auszok, se nem nyugszok,
Most is rólad gondolkozok.
Nem auhatott Fehér Anna
Megest³⁾ eüfut az ablakra:
- Bátyám bátyám, Fehér László,
É'sz-e mé' vagy má' mehhautá'?

-17-

Ezt felelyi egy szegény rab:
Ne itt keresd a bátyádot!
Zöld erdőbe, sík mezőbe,
Akasztófa tetejibe!
- Béró, béró, Horvát béró
Szüzességemet eüvetted,
A bátyámat megöletted.
Lovad lába botollyon ki,
Magad nyaka szakadjon ki,
Mosdóvized vérré válylon,
Törő'közöd lángot hányjon.

-18-

10. Sajó Pesta.

- Kocsmárosné heje huja hallja kend,
Nekem vacsorára halat süssön kend!
Nekem vacsorára halat süssön kend,
A mellé jó veresbort készíjjen kend!

Kocsmárosné heje huja hallja kend,
Ausó, feüső⁴) kapuját csukja be kend!
Szo'gállóját álléjja ki strázsára,
Kilenc zsandárt várhatja a bajára.

Szo'gállója beszalad nagy ijedve
- Amott látok kilenc zsandárt hogy gyön be.
Sajó Pesta nem vette ezt tréfára,
Felugratott kis pej lova hátára.

Felugratott kis pej lova hátára,
Beugratott sajóvő'gyi pusztára.
Lova lába beesett egy güdörbe,
Kilenc zsandár ott fogta meg fekytibe.

-19-

- Zsandár uram kérem a nagy istenre,
Tekintsenek a csillagos egekre!
De a zsandár nem haugatott szavára,
Arra szóra belelőtt a karjába.

Sajó Pesta azt kérgyi a zsandártó'
Móre⁵) szaladt kis pej lova magató'?'
- A kend lova elment maga bajára,
Hónap viszzük kendet Félegyházára.

- Kendet viszzük hónap Félegyházára,
Ott itéllyük fel az akasztófára.
- Megüzenem hát a feleségemnek
Jó gondját viselyle gyermekeimnek.

- Engem visznek hónap Félegyházára,
Ott ité'nek fel az akasztófára!

- Jaj de szennyes a kend ingi-gatyája!
Beszenyeztem a bécsi kaszárnyába.
Mos' ki babám gyócsingemet tyisztára,
Hónap visznek az agyitor házába.

Ha bemenek az agyitor házába,
Leborólok törvénszék asztalára.
Vast lábamon keservesen csörgetem,
Jaj de bánom ezt a szabad életem!

-20-

11.

Szépen legel a kisasszony gulyája,
A kisasszony maga sétá' utánna.
Mé' messzirő' kajátja a gulyásnak:
Szivem gulyás, terídd le a subádat.

Kisasszonyka nem terítem a subám,
Mer' behajtya éldes apád a gulyám.
Má' te avval gulyás legény ne gondolj!
Kiváttya az éldes anyám ha mondom.

Éldes anyám vá'tsa ki a gulyáját!
Velem tötötte el az éccakáját.

Lyányom, lyányom, lyányomnak se mondolak,
Ha én téged egy gulyásnak tartolak.
Nem bánom én éldes anyám, tagadj me'
Az én szivem a gulyásé' hasad me'.

Kivágatom az erdőbe azt a fát,
Kire szegény gulyás legényt akasztják.
Fujja a szé' haját, öt szé' gatyáját,
Összeveri a sarkantus csizmáját.

Ássák nekem a mélységes temetőt.
Sárga homok szíjja fejr testemet,
Szivem gulyás, sajná'sz-e te engemet?

12.

Elment az én uram
Idegeny országra.
Levelet iratott
Hogy mennyek utánna.
Nem menek utánna,
Gyászolok szobámba,
Délyig feketébe,
Délután fejrbe,
Estétő' regvelyig
Rózsaszín selyembe.

13.

Udvarombó' az aumafa.
Kilátszik.
Minden éjjel tyizenkétszer
Virágzik.

Az aumája piros auma,
Jószagó.
Érted vagyok éldes rózsám
Szomoró.

Befogott a szó'gabéro
Vétettem.
Vármegyére ne menj rózsám
Érettem.

Csak itt sirok, csak itt sirok
Utánad.
Jaj istenem, de nehéz a
Búbánat!

14.

Ezt az erdőt Szegegyig mejjárom,
A rózsámnak párját nem tanáлом.
Öszszejárta a kerek ég allyát,
Mé'⁶⁾ se láttam a rózsámnak párját.

15.

Késő este nem jó furolyázni,
Ablak alatt kopogósan járni.
Móné'⁷⁾ jobban kopogósan járok,
Anná' jobban szeretnek a lyányok.

A patakot folyóviznek mongyák,
A rózsámot tőlem igen tyittyák.⁸⁾
De híjjába tyittyák el én tőlem,
Hótytig fájtte nekem a szivem.

16.

Jaj istenem, mi annak az oka,
Ausó, feüő szomszédom mostoha?
Irigylik a szabad életemet -
Jó az isten, messegit engemet.

17.

Házam előtt van egy topolyafa,
Rászállott a sárga rigó fija.
Hallod babám mit csacsog a rigó?
Katonának ir a szógabiró.

Temlecajtó rézveő van kiverve,
A két szögi ki is van meszeüve⁹⁾.
Köszönöm a nemes vármegyének:
Cifra kaszárnyát ad a legénynek!

Csak aszondják¹⁰⁾ ne tartsak szeretőt,
Megásta a német a temetőt.
Vagy az ágyu, vagy a vas gulyica,
Az jár nekem végemre valaha.

18.

Csipkés a szöllő levelyi,
Barna a szeretőm nevi,
Ha barna is, de nem cigány
Szeret az engem igazán.

Ez a város jaj de sáros,
Amott gyön a komiszáros.
Ha ott gyön is de nem német,
Szeret az engem mig élek.

Komiszáros fakó lova
Nem akad az országutra,
Mekkellene tanyítani:
Hogy kell a vármegyét járnai.

19.

Míg én élek, feketébe járok,
Ha mehhalog, fejrbe sétálok.
A páfalyi¹¹⁾ utcán végig járok -
Míg a szeretőmre nem tanálok.

20.

Uccu kis lyány de mennyőtté¹²⁾,
Sunajdunajdánom!
De kár hogy férhe' nem menté'
Sunajdunajdánom!
Mentem vóna, de nem vettek
Sunajdunajdánom!
Engem itthon felejtettek
Sunajdunajdánom!

21.

Esik eső cseperegve,
Kis pej lovam felnyergelve.
Czo fel éldes lovam betyár,
Rózsám kapujáná' megá!¹³⁾

Napkeletrő' fúj a szellő,
Levél gyött a regementrő'.
Tudom háboró fog lenni,
Ha nekem is el kell menni.

Fényes kardom fel kell kötni,
A franciát le kell vágni.
Éldes anyám ne sirassá'
Azé' hogy csecsvev tartottá'¹⁴⁾

-27-

Én is elbirok egy kardot,
Mint más szegény legényt látok.

Éldes anyám, éldes anyám,
Keresd ki a fejr ruhám!
Mer' most menek olyan utra,
Honnét többé ne vár' vissza!

22.

Becskereken jártam,
Szépen lovagó'tam.
Kis pej lovamat elattam,
Árvaságra juttam.

Árva vagyok, árva,
Az isten is látta.
Árvaságom nem sajnálom,
Csak a rózsám bánom.

-28-

23.

Má' én többet kaszás legény
Nem leszek.
Katonának adott apám,
A leszek.

Kardot kötök ódalamra,
Nem kaszát.
Avvav fogom védelmezni
A hazát.

24.

Még aszondják a semsei lyányok:
Mire iszunk mi szegény betyárok.
Van még egy pár csikó a mezőbe,
Békóm kócsca¹⁵⁾ itt van a zsebembe.

Kocsmárosné rom rom rom rom rom!
Jaj de fáj az én gyomrom rom rom rom.
Hozzon ide egy pár bort, hadd iszom!
Hadd ne fájjon az én gyomrom rom rom.

-29-

Kocsmárosné, arra kérem kendet
Mondja meg az én kis szeretőmnek:
Három napja m'óta itt mulatok.
M'óta itten búmban borozgatok.

25.

Éldes anyám, adjon isten jó estét,
Itt hozom a piros barna menyecskét.
De nem azé' hoztam el, hogy szeressem,
Szegény vótam, gazdagságot kerestem.

26.

Mély a Dunának a szélyi,
De mé' mélyebb a közepi.
Barna legény méregetyi,
Á'tal akar rajta menni.

Barna legény méregetyi
Átal akar rajta menni,
Átal akar rajta menni -
Csipkerózsát szakajtani.

-30-

Csipkerózsa ne virágozz!
Barna legény ne házasodj!
Genge¹⁶⁾ vagy a házasságra,
Ugy mégy el a másvilágra.

27.

Nem hiszed, hogy katona vagyok én.
Majd elhiszed ha masirolok én.
Rezes csákó vágja a fejemet,
Kék atilla szorétja mellyemet.
Kilenc fontos golyó ha eltaná',
Asse¹⁷⁾ mondom vót-e éldes anyám.

28.

Ablakomba szállott a sas,
szavaimba ne válogass!
Vagyok még én olyan személy,
Mint a kié¹⁸⁾ mevvettété¹⁹⁾.

Száraz a bokor a tetőn –
Haragszik rám a szeretóm.
Fekete sas, fejr üröm –
Bánat az nekem, nem öröm.

29.

Nem akarnék én itt soká
Mulatni.
Maga lyánya genge száját
Csókolni.
Régen vót má' az az idő,
Ki elmút,
Kibe nekem maga lyánya
Kedves vót.

30.

A tyizmámnak²⁰⁾ sem kérge, sem taupa²¹⁾,
Mind eünyüttem²²⁾ az magyar táborba.
Majd elmenek a szombatyi bótba,
Ujat veszek, nem járok a roszba.

Nem taná'tam ott kedvemre valót
Szép csendesen behuztam az ajtót.
– Mihály gazda jó napot, jó munkát!
A számomra varrt-e rámás tyizmát?

Nincsen itten kennek való tyizma,
Uradalom számára van varrva.
Mégis varrok husz forinté' egypárt
Ha megadja jó' az ádomását.

Akkó' vette magát gondolóra,
Betekintett a pézes zsacszóba.
Ha a pézem mind tyizméé' adom,
Hát a szeretóm mibő' ruházom?

Inkább járjak én magam rongyosan,
Csak a rózsám járjon szép csinosan!

31.

Fekete bárány de barna.
Árva szegény, nincsen anyja.

Én is szegény árva vagyok;
Mer' szeretóm né'kü' vagyok.

Elúntam má' honzád járn

Sáros patakon átjárni.

Hidat fogok csiná'tatni,
Azon fogok hozzád járni.

32.

Az istenmezei tóba
Fürgyik a fekete csóka.
Kiki repű' a partjára,
Az én rózsám bánatjára.

Mindé²³⁾ tartottam szeretőt
Néha egyet, néha kettőt.
Most is van nekem egyecske
Piros barna kis menyecske.

33.

De sok erdőt, de sok földet mejjártam,
De sok üres istállókra tanátam.
De sok lovat elloptam kantárostó',
Jaj de távó' vagyok éldes anyámtó'.

De szeretnék pántos tyizmát hordani!
De szeretnék barna kis lyányho' járni.
Megölelni, mecscsókolni, ott hagyni,
A rózsámnak jó éccakát mondani.

34.

Három csillag ragyog ama nagy rét felé,
Három legény ballag a fonóház felé.

Mikó' az odaér, má' akkó' mevvirad,
Genge szerelmönnek²⁴⁾ hamar végi szakad.

Leteszi csuháját fekete ládámra,
Lehajtya bus fejit gombos nyoszolyámra.

Agygyá' babám kendőt, agygyá fejr kendőt,
Takard el a szemem a sok irigy előtt!

Adok babám adok, akár tyizenkettőt.
Nem keö tyizenkettó, csak egy fejr kendő.

35.

Cifra szűröm szögre van akasztva.
Hosz' ki²⁵⁾ rózsám, akaszd a nyakamba!
Hoz' ki, hoz' ki, itt annak a helye,
Még az éjjev betakallak²⁶⁾ vele.

36.

Eümenek, eümenek²⁷⁾,
El is van vágyásom.
Homok Terennében
Nincsen maradásom.

Hulljatok levelek,
Rejtsetek el engem!
Mer' má' az én rózsám
Sirva keres engem.

37.

Amott megyen egy kis lyány,
Kossót²⁸⁾ visz a hátán.
Utánna egy kapitány
Daru szőrő paripán.

Megá', megá' te kis lány,
Adj egy ital vizet!
Pengőforint az ára,
Osztán megölellek.

Engem bijony nem ölelsz,
Nem vagyok én dáma.
Én vagyok az anyámnak
A letszebbik lyánya.

Utánnam a cimborám,
És hogyha melláttya,
Éldes anyám asszonynak
Könnyen bekiáltta.

38.

Éldes anyám feünevűt²⁹⁾ csendesen,
Sirathat ő engem keservesen.
Még akkó' a bőcsőbe ringatott,
Mikó' katonának beiratott.

-38-

39.

Garibalgyi Eger felé ballagott,
Előtaná't egy hadnagyot, egy rabot.
Kérgyi tőlök Garibalgyi mi ujság?
- Nagy az adó, gyászba van Magyarország!

40.

Feügyött-e má' az a csillag,
Ki a szegény rabra virad?
Feügyött, feügyött Novák felé,
Szegény legény feje felé,

Búsolok is, bánkodok is,
Mer' idegen földön vagyok.
Idegen föld határjába
Búsolok mint szegény árva.

-39-

41.

Barna kis lány meríti a vizet,
Akkor lelyi a szerelemhideg.
Barna kis lány öncs' ki a vizedet!
Elhagyatom rólad a hideget.

42.

Sárga répa, petrezselyem nem retek,
Má' én többet barnát nem is szeretek.
Nem hogy csókot adnék két orcájára,
Még a szememet se vetem reája.

A Tyszáig a Dunáig megégett,
Má' Tarjánba' vászon gatyá nem kellett,
Patyolat van má' ott minden szegénynek,
Az illyik a tarjáni legényeknek.

-40-

43.

Nyis' ki babám nyis' ki
Ablakod fiókját!
Mos' ment erre Rózsa Sándor
Setét pej paripán.

Arany a kantárja,
Ezüst a zablája,
Én vagyok a régi rózsám
Elmaradott párja.

44.

Három csillag van az égen sorjába,
Három szeretőm van nekem Nógrádba.
Három köző' bá' csak egy tanákozna,
A ki nekem igaz szeretőm vóna!

-41-

45.

Két szem szívva³⁰ duráncai,
Tudná'-e rám kacsintani?
Kacsintsá' rózsám a szemembe!
Hadd éledek fel örömembe.

Akkó' zengett Buda vára
Mikó' honvéd rohant rája.
Poros, rongyos, poros, rongyos a ruhája,
Mégis bátran, mégis bátran rohant rája.

46.

Lyányok, lyányok, rólam tanólyatok!
Katona szeretőt ne tartsatok!
Lám az enyim piros kis katona,
Piros hajnal vetegetyi haza.

-42-

47.

Éldes anyám kiment a kis ker'be.
Feütekéntett³¹ a csellagos égre.
Jaj istenem, megölöm magamot!
Katonának vitték a fiamot.

Éldes anyám ne ölje me' magát!
Kérje meg a zsandárfőkapitányt,
Zsandárfőkapitány is asz'monta
Egyes fiu nem lehet katona.

48.

Ugyan rózsám fáj-e a te szived,
Hogy elvesztetted a szüzességed?
Szebb rózsát se taná'tam náladná' -
Csunyábbat se a gyalázatodná'.

-43-

49.

Ha feüvetem szemeimet
A kék csellagos égre,
Ott látom a bús madárkát
Szá' a hazám felére.

Szá' le madár ha lehet,
Vidd el ezt a levelet!
Mondd meg az én éldesemnek:
Ne sirasson engemet!

De szeretnék, de szeretnék
A szép lyányvav háláni,
Sík mezőbe, ződ erdőbe
Vele együtt sétáni.

Fáj a szívem szivedre,
Genge fattyu létemre,
Lehajtanám bus fejemet
Selyemkendős mellyedre.

-44-

50.

Az én éldes apám háza

Tennap este borót gyászba.
Bá' feüfordóna fenekvev!
Minek adott még engem ev.

51.

Gyere be gyere be
Záros kis komrámba!
Ölelj me', csókolj me'
Szép legény módjára!

52.

Ritka kukorica szára.
Ritkán folyik fel a fára,
Nincsen az a tyitkos dolog
Kit rózsámnak ki nem mondok.

Fehér ürom, fekete nád,
Mindé' szerettem a barnát;
Mer' a barna genge karja,
Gengén ölel ha akarja.

53.

Cintányiron, cintányiron
Bogácsa³²).
Fáj a szivem, fáj a szivem
Magára!

Én rám bijony, én rám bijony
Ne fájjon.
Nem házasodok én mé' me'
A nyáron.

54.

Szerettelek sok ideig,
Tyizenhárom esztendeig.
Ugy-e rózsám e szép idő?
Ilyen az igaz szerető.

55.

Őszai harmat, hideg eső,
Éldes nyájam fogy a mező.
Sem ablakom, sem kosárom,
Éldes nyájam mibe zárom?

Kerek erdő a kosárom,
Éldes nyájam bele zárom.
Bungyi kutyám a bujtárom,
Juhászbotom utyitársom.

Azt is tudom ha van károm,
Mer' szomoró a bujtárom.
Azt is tudom ha nincs károm,
Mer' mosolyog a bujtárom.

56.

Éldes anyám nevelési vagyok,
Ugy járok a hogy magam akarok.
Végig, végig, végig az utcában,
Magos sarku kordovány tyizmában.

57.

Nincsen olyan mint az egrü madár,
A ki mindé' a lebegőbe jár.

Ha lerepü' fészket rak az ágra,
Oda jár a minden éccakára.

58.

Buda alatt szépen szóllott a banda,
Világosra gyászba borót a hangja.
Világoson ott raktuk le a fegyvert,
Mer' Görgei ott adott el bennünket.

Má' Görgei híres vezér elszaladt,
Szegény magyar arcra borót, ott maradt.
Sír az isten tehát önnön maga is,
Hogy a földön nem marad egy magyar is.

A magyarnak nem lesz többet vezéri,
Mer' elszökött az a híres Görgei.
Ne fé' magyar! bízzá' a jó istenbe!
Reménységed lesz a fényes egekbe.

59.

Hej búbanat, búbanat,
Nem vágok én több nádat.
Ha vágok is keveset,
Mer' a keves kereset.

60.

Kikircses rózsás pallag...
Az én rózsám arra ballag.
Nagyon mekkente a haját.

Bezsirozta gyócsingujját.
- Mos' ki rózsám az ingujjom!
- Ki is mosom, bevasalom,
Genge testedre ráadom.

61.

Szépen megyen a gőzhajó a vizen,
Szépen legel a kis bárány a réten.
Szépen szó' a fakó lovam csengője,
Elbucsozok tőled rózsám örökre.

62.

Kikötöm a fakó lovam tyilosba,
Betérek a madarasi csárdába.
Egy icce bort jó izően megiszok,
Barna hajó³³⁾ galambomra gondolok.

Barna hajó szép Mariskám, éldesem,
Gondósz-e mé' a betyárra szivesen?
Nem gondó'tam mikó' meszszerettelek,
Hogy ily könnyen elfelejtlek tégedet.

Hadd vérzengjen szegény szívem, nem bánom,
Ugyis nyugtom csak a sirban tanálom.

63.

Az aragyi³⁴⁾ fogház ki van festve,
Oda van a rózsám berekesztve.
Irok neki vigasztaló levelet,
Szabadíjja ki az isten ha lehet.

64.

A páfalyi régi száraz malom,

Levellet irt a kedves galambom.
Háromszor irta a levelyibe
Nem úsz többet rózsám az ölembé.

65.

Zúg az erdő, zúg a mező,
Vallyon ki zúgattya?
Talán bijony az én rózsám
A lovát ugrattya?

Az a kis lyány selyem ágát
Magosra vetette,
Az a legény a kalapját
Rajta felejtette.

- Hoz' ki rózsám kalapomat,
Hadd teszem fejembe!
Han³⁵⁾ ne süssön sugárzó nap
Kacsintó szemembe!

-52-

66.

Tú' a Tyiszán van egy állás,
Ottan esik jó kaszálás.
Jó kaszálás, buglyarakás,
Sok szép kis lyány mecscsókolás.

Csak az a szívemnek nehéz:
Három kis lyány buglyát tetéz.
Tetézd, tetézd, jó' betetézd!
A szívemnek nem lesz nehéz.

-53-

67.

Ugat a szomszédasszony kutyája,
Haragszik rám a szeretóm anyja.
Mentű' jobban haragította magát,
Anná' jobban szeretem a fiát.

68.

Baglyasalyi halom alatt
Három legény zabot arat,
Zabot arat a lovának,
Szeretőt keres magának.

69.

Meffogadom isten előtt,
Terennei templom előtt,
Hogy nem tartok több szeretőt
Csak minden ujjomra kettőt.

-54-

70.

Csütörtökön vittek Balázs³⁶⁾ Gyarmatra,
Sétáttak urak szemi láttára.
Leűtettek a karszékre jajszóvav,
Göndör hajam le is vágják ollóvav.

Jaj istenem, katonának kell mennem!
A hazámot má' mostan itt kell hagynom.
Elbucszok én az éldes anyámtó',
Utánna a többi atyámfiátó'.

Mondjátok me' tik is magyar leányok,
Hol fekszenek a szép magyar huszárok?
Erdélybe e a szentesi városba?
Jaj istenem vezérelj engem oda!

Kossuth Lajos Magyarországon ment át,
El is vitte ő a magyar koronát.
Lajosnak van negyvenezer legénye,
Ötvenezer válogatott legénye.
Lajos annak maga a fővezéri,
Nem kell neki senki hamis beszédji.

-55-

71.

Megarattuk a nagy szörnyü táblát,
Meg is ittuk a jó á'domását.
Felakasztom a sallóm a szöggre,
Nem aratok gyövä esztendőre.

72.

Két icce piros bort vettem,
Cseresznyefa alá tettem.
Nem ugy rózsám, fordoly hozzám,
Csókold me' két piros orcám!

73.

Jaj de rövid a bakancsom szára,
Esik eső, elmerű' a sárba.
Ugyan hun van az a magyar csizma,
Ki a sárba el nem merű' soha?

-56-

74.

Fujdogá' a szellő
Rimaszombat felő'.
Szomoró hírt hallok
Magam sorsa felő'.

Látom a temlecben
Huszonnégyen ülnek.
Mind a huszonégyen
Rólam törvénykeznek.

A huszonötögyik
A taksámot írja.
Egy nagy hires dáma
Nevemet diktálja.

No te hires dáma,
Ne diktádd nevemet!
Kéllek az istenre
Hadd meg életemet!

Hallottad-e hírit
Világálomszögnek?
Annak az átkozott
Gyarmatyai börtönnek?

Abba fekszik, abba
Két idegeny legény -
Ott tótyi³⁷⁾ vígságát
Éhen, szomjan szegény.

-57-

75.

Terennén van egy szép sűrő erdő,
Abba nyút fel két szá' nyirfa vessző.
Közepében egy tellyes tulipán.
Kedves rózsám látjuk-e még egymást?

76.

Kalitkában van egy madár,
Abba bizok sokat babám.

Rátekintek, szívem ujol,
Szép szeretőm sose búsolj!

-58-

77.

Bóthajtásos az én szobám,
Még a fényes nap se süt rám.
Itt a fényes napsugára,
Két orcámat nem hervasztja.

Elmégy rózsám, itt hagysz engem,
Bánatot hagysz a szívemen,
Olyat mint egy nagy kőhalom,
Érted mehhalog galambom!

78.

Engem mondanak korhelynek,
Szép genge szavó³⁸⁾ fiunak.
Nem fogom be senki száját,
Hadd tótse rajtam bosszúját!

-59-

79.

Végig mentem a tarjányi réten,
Eüvesztettem rezes nyelő késem.
Késem után az aranygyűrőmöt, -
Sajnálom a régi szeretőmöt.

Ezt a kis lányt nem az anyja szüte³⁹⁾,
A gyiőfa teteji termette.
A gyiőfa teteji bújába
Lehajolt nagy szomoróságába.

80.

Ez a magyar huszár felű' paripára,
Bevágja csákóját barna homlokára.
Bevágja csákóját fekete szemibe,
Honne lássa senki honnan hull a könye.

- Hoz' ki babám, hozd ki fejr zsebkendőmet,
Hadd törügessen meg könyes szemeimet.

-60-

Ki is hozom babám fejr zsebkendőmet,
Megis törögetem könyes szemeidet.

A pünköstyí rózsá kihajlott az utrá,
Hajtogatja a szé', nincs ki leszakajja.

81.

Megösmerem szilaj csikót farkáru',
A menyecskét körü'vágott hájárú'.
Szép az ura, de mé' szebbet szeretne -
Látod pajtás, mind ilyen a menyecske!

82.

Megy a hajó lefelé,
Török grányica felé.
Barna kis lány bújába,
Sir a hajó szobába.

-61-

83.

Jaj de nehéz a szerelmet viselni,
Tövisk köző kék ibolyát kihuzni;
Mer' a tövisk olyan hamis maj' meszsúr,
A szívemet körü'fogta a nagy bú.

84.

Elszáradt a mák,
Nem kell neki zsák.
Garibalgyi annak örő⁴⁰,
Nem kell neki mázsártörő,

Zeng a buzogány,
Húzd rá te cigány!
Fé're csapom a dolmányom,
Garibalgysit allyig várom.

85.

Elmennék én tenálatok egy este,
Ha az anyád az ablakon nem lesne.

Nem csiná'nék én nálatok egyebet:
Bal válladra hajtanám bus fejemet.

86.

Elmentem én Zombogyra,
Bá' ne mentem vóna!
Elvettem én egy vén lyányt,
Bá' ne vettem vóna!

Uram isten teremtóm
Szabadí' me' tőle!
Mer' ha men nem szabadítasz,
Megószülök véle.

Én vótam az apámnak
Letkedvesebb fija,
Engemet a barátság
Vitt ily igen nagyra.

Feünyergelem paripám
Piros kantárszárav,
Ugy ballagok betyárosan
Kassa városába.

Elkiá'tom magamot
Kassa városába.
Mehhallja a galambom
Tarján falujába.

Mehhalja a galambom
Genge szavam hangját.
Genge szavam hangjának
Nem vehetyi hasznát.

Az Árgyéus madara
Nem szá' minden ágra.
Én se fekszek mindenkor
A paplanos ágyra.

Lehajtom a fejemet
A száraz lócára.
Kinyugszom ott magamot
Violla módjára.

87.

Fekete bársony viganó
Nem minden kis lyányra való.
Kocsmárosnét megilletyi,
Hamis icce meg a meszsely kikeresi.

88.

Nincsen hideg, mégis befagyott a tó,

Szomjan van a babám lova a fakó.
Eredj kis lány, vák⁴¹) ki neki a jeget,
Hadd igyék a rózsám lova eleget!

89.

Mindé' jobb a színbor
Mint a lőre.
Ne csalogasd azt a
Lyányt előre!

Könnyen mettörtényik
Esztenőre
Más viszi a
Menyegzőre.

Magas fa tetején
Ül a kánya.
Jaj de kevély az a
Biró lyánya.

Pegyig esztenőre
Azt se bánja.
Ha kiviszem
A tanyára.

90.

Buza, buza, de szép tábla buza,
Közepibe két szá' majoranna.
Tetejibe egy tellyes tulipán,
Jutok-e eszedbe te gyöngyvirág?

91.

Ha mehhalok tudom eltemetnek,
A hartyányi temetőbe tesznek.
Fejem felett ki legyen rajzóva:
Jó szeretőtartó vótam valaha.

92.

Tóla Gyurát két zsandár kísértyi,
Szeretője az ablakon nézi.
- Ne néz' babám gyászos életemet,
Mind te érted szenvedem ezeket!

93.

Ha kimenek a Temes várára,
Betekintek a magyar hazámba,
Onnan nézek a babám szemibe:
Nem ül-e ő másnak az ölibe?
Hazám, hazám, éldes magyar hazám,
De messze vat⁴²) tőlem éldes rózsám!

94.

Most csinálják a megyeri tormot⁴³),
Huzzák abba a hármás harangot.
Huzzák, azt az utósó versemet,
Itt kell hagyni kedves szeretőmet!

95.

Kiment a lyány a bátyjávav szántani.
Itthon hagyta a csizmáját patkolni.
De a kovács feü nem merte vállalni,
Hogy ő nem tud csöngős patkót csiná'ni.

96.

Ha kimenek abba ződ erdőbe,
Rátapodok bikkfa levelyire.
Leszakad a batyisz ruhám fodra,
Mevver éldes anyám ha mettudja.

97.

Búsol a páfalyi utca,
Hogy nincs benne rozmaringfa.
Letört a torom teteji,
Kétfelé esett a feji.
Szeretője mehallotta,
Oda szaladt egy hajnalba.
Odaszaladt egy hajnalba,
Körü' körü' csókógatta.
Levelet kell csiná'tatni,
Losoncra kell elküldeni.
Hogy hallja meg éldes anyja:
Mehhótt az ő kedves lyánya.
Éldes anyja mehallotta,
Kezit fejire kapcsóta.
Se fiam, se lányom nincsen;
Mer' elvette a jó isten!

98.

Tyiszapartján van egy gulyhó magába,
Oda vár engem a rózsám ebédre, vacsorára.
Ne várj engem egyebkor
Csak pénteken szombaton,
Akkó' is nyóc órakor!

99.

Harangoznak a gózhajón,
Mos' bucsózok a rózsámtó'.
Kezembe a rózsám kezi,
Jaj de fáj a szívem érte.

Gózhajónak a kereki
Bá' csak össze vissza törne!
Bá' csak össze vissza törne,
Hogy messzire el ne vinne!

100.

Ződ erdőben, ződ mezőben odaki,
Gyere rózsám a városból ideki!
Mos' virágzik a kakukfű, szarkaláb,
Itt nem porzik selyemcipőd babikám.

101.

Sir az apám, sir az anyám
Nem t'om mé'.
Katonának vagyok irva
Tán azé'.

Ne sirj apám, ne sirj anyám,
Nevelj mást!
Az is jó lesz katonának
Maj' mellásd⁴⁴⁾.

102.

Lyukas az én ólam teteje,
Kilopták a lovam belőle.
Kilopták a letszebb szerszámom.

A mig élek mindé' sajnálom!

Nincsen olyan állat mint a ló,
Nem kell annak cifra viganó.
Féketője annak a kantár,
Ugy vetyi rá magát a betyár.

MESÉK. TALÁLÓSMESÉK. JÁTÉKOK.

-72-

-73-

I.

Hamishitű Jancsi.

-74-

-75-

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a világon egy öreg ember, annak volt tizenkét fia, a legöregebbik a királyt szolgálta huszonnégy esztendeig. Itt a szegény ember megakart házasítani a fiát, hanem a legöregebb sehogy sem tudta magát rá gondolni. Azt mondja a szegény ember: hallod-e fiam? a legöregebb csak akkor házasodik mikor a legfiatalabb, mindnyátoknak egyszerre kell.

No lelkem! csináltat magának az öreg ember egy vasbocskort és elindul mind a tizenkét fiának lányt keresni. Jár a szegény ember, megy mendegél ország világ, hát mikor vissza jött a vasbocskor már mind csupa lyuk volt, csak az oldala volt jó. De talált is egy háznál tizenkét leányt.

Itt a tizenegy legény nagy készülődésben van, mennek a vásárra paripákat vásárolni; de a legöregebb – a ki a királyt szolgálta – sehová sem ment hanem csak kihajtotta a király ménesét a legelőre. Volt ott a ménes közt egy csikós kanca a kinek Jancsi mindig jó gondját viselte. A mint oda kint vannak a ménesen egyszer csak nyerít a csikós kanca és megszóllal: hallod-e Hamishitű Jancsi, te most házasulóban vagy, tizenegy testvéred már elment paripákat vásárolni, vesznek szebbnél szebbeket, de te ne menj, ne végy semmit, hanem van nekem egy tavalyi csikóm, azt kérd te el, azzal mindenütt becsületet vallasz. A király majd akar néked mást adni, de te csak azt válaszd.

-76-

Jól van, felmegy Jancsi a királyhoz és azt mondja neki: felséges király! már szolgáltam felségedet huszonnégy esztendeig, hanem most szeretnék innen elmenni, mert már a tizenegy testvér öcsém házasságra indult, azután nekem is fülemig ér a bajuszom, elmegy az idő, házasodni kéne, no de hát most tessék engem kifizetni.

Igazságod van Jancsi fiam, már csakugyan megházasodhatol; most hát a miért te engem oly hűségesen szolgáltál, nagy pompával házasítalak ki, mond meg e kívánságod: ezüstöt viszel-e el annyit a mennyit birsz, vagy aranyat!?

Felséges király! nem kélek⁴⁵⁾ nekem egyéb, hanem van itt a ménesben egy csikós kanca, annak meg van egy tavalyi csikója, azt szeretném én magamnak.

-77-

Hát avval csufoskodnál; avval a girhes csikóval?

– Nincs különben felséged, nekem nem kell más.

Itt lelkem! Jancsi még alszik javában, már a tizenegy testvére elindult szebbnél szebb paripákon a leányokhoz. Jancsi fel se kel délig, délben befogat a király hat lovat, fullajtárt is oda állit kettesével is.

És azt mondja Jancsinak: no Jancsi fiam én nem bánom, ha elviszed is a csikót, de rám azután ne vess.

Jancsi eszik, iszik, kivisz a csikónak egy rocska bort, megitatja vele, felkészül, felül a hintóra, de a király nem hagyta a csikót csak úgy vezetni.

– Nem erre amarra! csak kössétek a bakhoz azt a csunya jószágot, mert még rám is szégyent hoz.

Oda kötik a csikót a bakhoz, mennek kiérnek a város végire, hát már akkor bőr se volt az egy oldalán, úgy elsuholta a föld. Megállnak, leteszik a csikót, Jancsi leszáll a hintóból, a hintó vissza megy, s felül Jancsi a csikóra, hát a lába a földet érte, széttekint a kis ló nem lát-e valakit, de bíz ő senkit se lát. Egyszer csak felszáll Jancsival a lebegőbe s itt megszóllal.

– No édes gazdám, hogy menjünk? ugy-e mint a szél, vagy mint a gondolat?

-78-

– Csak a hogy hamarabb, édes lovam!

Mennek szállnak egy darabon, egyszer megint megszóllal a kis ló: meg van-e a kalapod kötve, édes gazdám?

– Meg biz, édes lovam!

Megint mennek jó darabon, egyszer csak megest megszóllal a kis ló: ne édes gazdám nincs meg a vőlegényi kalap, leesett, hét mértföldre maradt a hátunk megett, hanem vissza megyünk

azért, még senki se vette fel.

Visszamennek, felveszik, megint felszáll a kis ló a lebegőbe: szállnak hát már három óra alatt ott voltak, a hol a többiek hálni akartak, a csárdában. A tizenegy testvér még hajnalban elindult, ő pedig délben, ebéd után, még is elhagyta őket.

A hogy a csárdától egy darabkányira voltak leszáll a kis ló Jancsival a lebegőből, és megszólal: no édes gazdám te engem eresz el itt a szemeten a csimára, te pedig eredj be a csárdába, egyél, igyál; majd nem sokára itt lesz a tizenegy öcséd is.

Bemegy Jancsi, parancsol egy itce bort, eszik, iszik, jól mulat! kivisz a lovának egy rocska bort megitatja vele, telik az idő... egyszer csak jön a tizenegy testvér. Még messziről kiált a legfiatalabb: Nini mikor az a számár a bátyánk lova!

- Csakugyan az, csakugyan az! mondják a többiek.

No itt megszeppennek a legények, hogy mi az oka annak, hogy ők hamarább elindultak, mint a bátyjok, még is később érnek ide, pedig az ő lova egér az övékhez képest.

No mind a tizenegy testvér istállóba köti itt a maga lovát, szénát abrakot adnak neki bőven, magok meg bemennek a csárdába, hát látják, hogy a bátyjok ott borozik. Hát már kend itt van bátya?

- Biz itt ecsém, pedig még a tizenkét órát otthon értem.

- Hej pedig a kend lovát a farkas egy nyeletre is bekapja.

Esznek, isznak; beesteledik, ekkor a legények kimennek megnézni a lovat.

- Hát kend hova teszi éjszakára a lovát bátya?

- Bekötöm oda, a hol a tietek van.

- Hisz a mi lovunknak csüriig se ér, pornak is kicsi oda.

Beköti Jancsi a maga lovát, betakarja a szűrével. Már akkor a tizenegy testvér megint a csárdában volt. Itt ezek tanakodnak, hogy mit csináljanak a bátyjokkal.

- Mit tegyünk vele, mit tegyünk vele, azt tegyük vele, hogy üssük agyon, mert csúf lesz a mi életünk a lánynál is miatta.

Egyszerre megszólal a kis ló:

- Tudod-e mit, édes gazdám! köss engem ide az istálló legszélire, majd kijönnek a te öcséid éjszaka, hogy téged agyon üssenek; de te ne tégy mást hanem eredj be egyél, igyál, azután feküdj le ide a lábamhoz, majd elvégzem én a többit.

Ugy is lett, bemegy Jancsi eszik iszik, kijön a csárdából lefekszik a kis ló lábához, a sok bortól elis aludt amugy hamarjában. Hát egyszer jönnek a legények a vőlegény fokosokkal.

- Ne te, a számár teremted!

Neki mind a tizenegy, ütni akarnak a kis lóra, de ez csak egyet rúg s ugy oda vágta a legkisebbet, hogy majd a falho' ragadt.

- Kelj fel édes gazdám, itt vannak!

Ekkor fölébred Jancsi, a kis ló meg azt kérdezi tőle: Mit csináljak velök édes gazdám?

- Mindegyiket egyszer üsd a falhoz.

Oda is vagdalta ő mind a tizenegyet, hogy csak ugy potyogtak, mint a vadkörte. A tizenegy embert rakásra hányta. Jancsi ezen megijedt, vedret kap a kezébe, szalad a kuthoz vizért s mind a tizenegyet felöntözte.

Felkelnek a testvérek, ríva panaszkodnak, hogy ilyen testvér amolyan testvér a ki ugy a falhoz vagdosatja őket, hogy majd oda ragadnak.

Megindul a tizenegy testvér, mennek mendegélnék egész éjszaka, egyszer másnap estefelé elérnek a tizenkét lányhoz! Haj lelkem! de nem lehetett oda egy könnyen bemenni, mert vaskapuja, vaskerítése volt a háznak s olyan vaslakat volt rajta, hogy hat ember se birta felemelni. A tizenegy testvér ingerkedik a lóval, a lovak meg erősen rugják a lakatot, de semmit se ért az még csak meg se mozdult.

De hát Jancsi hova lett már! hova lett volna? meg se mozdult a csárdából másnap délutánig, hanem evett ivott, mert tudta az ő lova jól, hogy hol vannak a lányok.

A tizenegy testvér nagy csatában van a lakattal, ütik verik rugják semmit se ér. Hát már ugy gyertyagyújtáskor látják Jancsit, hogy jön, szintugy száll a lebegőben.

Oda megy Jancsi a házhoz megfartováztatja a lovát, oda rugat; hát lelkem teremtette, a ló ugy megrugta a lakatot, hogy még a kerítés is kidőlt, nem csak a kapu. Ekkor lámpással jött ki nagy sebesen az ördögös banya.

- Tudtam Hamishitú Jancsi, hogy te jössz, azért nyitottam ki. Pedig hát nem ő nyitotta ki.

Bemennek a házba a legények, a tizenkét lány mind sorra ott állt előttök, és az a tizenkét lány épen úgy született mint a tizenkét legény, hogy a legöregebb a legöregebbet szerette meg, az utánna való meg az utána valót, úgy jöttek a többiek, egy szó mint száz mindegyiknek a vele egy korácsú⁴⁶⁾ tetszett. Asztalhoz mennek, minden karszékre egy legény, egy lány ül, így hát mindegyiken párosával. Esznek isznak itt a legények, mulatnak, csókolkodnak, kendőt cserél mind a huszonnégy személy. Azután meg, mikor elálmosodtak elmentek lefeküdni, úgy mind a huszonnégynek egy szobában volt vetve, egy oldalon a lányoknak, más oldalon pedig a legényeknek. Jól van! ki fordul az ördögös banya a lányok anyja a házból s azt mondja:

- No kezembe vagytok most ördög bujjon belétek, még az apátokba is, majd meglátom melyitek megy el innen elevenen.

Szedi veszi magát Jancsi, kimegy, a lovának visz egy rocska bort, a ló megissza, azután így szólal meg:

- Hallod-e édes gazdám! mi nagyon rossz helyre jöttünk, mert az az ördögös banya mindnyájunkat meg akar ölni, de azért te ne félj semmit, csak tedd azt a mit én mondom. Majd hogyha lefekszetek gyere ki, azután minket vezess ki ebből az istállóból, osztán vezesd helyünkre az ördögös banya tizenkét lovát, magatokkal meg úgy tégy, hogy a kalapokat rakd a tizenkét lány fejébe, hogy majd azokat vágja le az ördögös banya. Majd bocsátok én olyan álmot rájok, hogy hétszerte nagyobb zörgésre sem ébrednek fel.

Ugy! bemegy Jancsi, a tizenkét kalapot a lányok fejébe rakta, a lovakat meg felcserélte, akkor feküdt le. Egyszer csak feni az ördögös asszony a kést, hogy szintugy szikrázott, megy az ágyakhoz, tapogatja, hogy hol a kalap egyszer csak smikk! elvágta mind a tizenkét lány nyakát. Kifordul a házból elővesz egy nagy bárdot, azt kifeni, megy az istállóba, smikk! mind a tizenkét lovának elvágta a nyakát.

Hej, lelke adta, egyet dobant ekkor a Jancsi lova. Jancsi kimegy.

- No, édes gazdám költsd föl a testvéreidet, nyergeljenek; aztán ország világ, ki merre lát, mert ha a hajnalt itt érik soha se mennek innen el.

Te pedig még fekédj le és aludj tovább.

Bemegy Jancsi fölkölti, felrángatja a testvéreit, elmondja nekik hogy így s így lesz az életök, ha el nem mennek.

Azok nagy nehezen feltápáskodtak s elindultak, Jancsi pedig lefeküdt s aludt egy jó sort. Mikor hajnallani kezdett az idő, megint dobantott egyet a kis ló, Jancsi kimegy, ráült s a hogy a kapun szállt ki, olyat rugatott a kerítésre hogy a ház is összeroskadt bele.

Felugrik az ördögös banya, szénvonónyelre kap s utána Jancsinak.

Megállj Hamishitű Jancsi! semmire tetted a tizenkét lányom, tizenkét lovam, de nem tom eljősz-e még ide vagy nem?

- Ha eljövök itt leszek, ha nem jövök nem leszek!

No itt Jancsi nagyon szégyenlette az életét hogy lány nélkül maradt, nem is ment a maga városába, hanem ment a merre a két szeme vitte. A mint mennek mendegélnek, egyszer csak azt mondja a kis ló: nézd édes gazdám, én egy arany hajszállra léptem, itt van a lábam alatt. Ha felvesszük az is baj, ha nem vesszük az is baj, no de még is vedd fel.

Felveszi Jancsi az arany hajszállat, felül a lóra mennek tovább. Megint megszóllal a kis ló: Édes gazdám, én most egy fél arany patkóra léptem, itt van a lábam alatt, ha felvesszük az is baj, ha nem vesszük az is baj, no de még is vedd fel. Fel veszi Jancsi a fél arany patkót, beteszi a tarsolyába s mentek megint mint csak a villám. Esteli harangszókor egy városba érnek, megállanak a csárda előtt bemegy Jancsi a csárdába s kérdezi a kocsmárost:

- Ugyan édes kocsmároskám, mi hir van most ebben a városban?

- Nem egyéb atyámfia, hanem a királynak most haldoklik a hintós kocsisa, ha magának kedve volna, beállhatna helyébe.

Szedi veszi magát Jancsi, felmegy a királyhoz, ki akkoriban még nőtlen ember volt, beszegődik hozzá, be áll hintós kocsisnak, egyéb bért nem kért, hanem hogy az ő lova is ott egyék, a hol a hintós lovak. Megegyez a király, de be is állit Jancsi mindjárt az istállóba. Este a többi kocsisok (volt ötven vagy hatvan) kiabálnak a szobalányra: Gyertyát ide! gyertyát! De Jancsi sose kért, még is szebb volt az ő lova mint akár melyiké, pedig a többiek lám mindenistenadta este egy szál gyertyát fogyasztottak el. De a szobalány is gondolkozóba esik itt, hogy hogy van az, hogy a hintós kocsisnak sose kell gyertya, a többiek pedig minden áldott este egy szálát fogyasztanak el; még is százszorta csunyább a lovuk?

Ezt a szobalány meg mondja a királynak is. A király meg felhivja a kocsisokat, Jancsin kívül egytől egyig.

- Hogy van az fiaim, hogy ti mindeneste egy szál gyertyát fogyasztotok el, a hintós kocsis meg még soha se kért; még is az ő lova hétszerte szebb mint a tietek?

Jaj felséged! minek kérne az, hisz mi se kérnénk ha úgy volnánk.

- Hogy hogy, miért!?

- Azért felséged, mert az egy hajnalban arany hajszállal, más hajnalban meg egy félarany patkóval világít.

Jól van! meg lesi a király Jancsit hajnalban, hát látja, hogy csakugyan igaz a mit a kocsisok mondtak. Nem kell a királynak egyéb; felhivatja Jancsit.

- Hallod-e fiam, te ma hajnalban aranyhajszállal világítottál!

- Nem igaz, felséged hol vettem volna én az aranyhajszálat.

- No csak ne is beszélj, én magam láttam ma hajnalban. De ha nekem itt nem lesz holnap reggelre az a lány, a kinek ez az aranyhajszál a hajából van, vége az életednek, felakasztatlak.

Lemegy Jancsi az istállóba, sír, rí, egyszer csak megszólal a kis ló: Mért sírsz, mért rísz, édes gazdám?

- Hogyne sírnék, hogyne rínek, mikor a király az eléb felhivatott, azután azt mondta, hogyha én neki azt a lányt el nem hozom a kinek a hajából való ez az arany hajszál, felakasztat.

- Nagy baj az édes gazdám, mert tudod, annak az ördögös banyának, kinek már tizenkét lányát semmire tettünk, van még egy gyönyörű lánya, az soha napvilágot nem látott, egy külön szobában lakik, a hol éjjel nappal hat gyertya ég, s onnan még soha sem volt kívül, - annak a lánynak a hajából van ez a hajszál. De azért ne busulj, hanem csak egyél igyál, majd elmegyünk érte s elhozzuk. De majd mikor bemegy az ördögös banya lányának a házába, vigyázz mert az ajtó felett. tizenkét csengetyű van.

Jancsi eszik, iszik, ki visz a lovának egy rocska bort, megitatja vele, s azután utnak indul. Megy, mendegél, hát nem sokára eléri az ördögös banya házát. Itt leszáll a lóról, szépen odamegy, a tizenkét csengetyűt félre hajtja, hogy szép csendesen nyithassa ki az ajtót, hát ott látja az arany haju lányt, a milyen gyönyörű teremtést. Jancsi világszép életében nem látott. Oda is lopózik ő az ágyhoz, átnyalabolja a lányt s hajrá vesd el magad! Ki szalad vele a házból; felül a lóhátra s azzal úgy oldalba rugatja a házat hogy még a teteje is össze recscent, ő pedig szállt mint a madár. De a banya se volt rest, hanem a hogy felébred, ráül a kútágásra s megy mint a bomlott fene Jancsi után.

- No Hamishitű Jancsi ilyen amolyan adta semmire tette a tizenkét lányomat, most a tizenharmadikat is viszed; de nem tom eljősz-e még ide vagy nem?

- Ha eljövök, itt leszek, ha nem jövök, nem leszek.

Ment mendegélt Jancsi, s már hajnalban otthon is volt; be viszi a lányt a királyhoz, hát lelkesítette a hogy a király ezt meglátja, csak átkapja a lányt: Jaj szivem szép szerelmem! te enyim, én ettéd.

De a lány széles Magyarországért nem szólt volna egy szót.

Kérdegeti is itt tőle a király: mi bajod lelkem, hogy olyan szomorú vagy?

- Hogyne volnék én szomorú, mikor én addig nem lehetek senkié, míg nekem minden legkisebb holmimat, szátvámát, guzsalyomat, orsómat, csörlőmet és még a legkisebb szemetemet is valaki ide nem hozza.

Felhivatja a király Jancsit.

- No fiam, ha te az aranyhaju lánynak, minden holmiját, szátváját, guzsalyát, orsóját, csörlőjét az utolsó szemetjeig reggelre el nem hozod felakasztatlak.

Busul Jancsi, sír, rí, mikor az istállóba megy, de a ló megint csak megszólal:

- Mi bajod édes gazdám? miért keseregsz ennyire?

- Hogyne sírnék, hogyne rínek édes lovam, mikor ma felhivat a király osztán azt mondja, hogy ha az arany haju lánynak minden holmiját az utolsó szemetjeig el nem hozom reggelre, felakasztat.

- Ne busulj édes gazdám, elhozzuk mi azt mind, csak hozzád magaddal egy abroszt, aztán mikor bemegy a szobába úgy cselekedjél, hogy terítsd le s seperd bele minden holmiját.

Felkészül itt Jancsi, utnak is indul s nem sokára eléri az ördögös banya házát, itt bemegy a szobába, leteríti az abroszt, de lelkem! a sok fény majd elvette a szeme világát, de hát hogy is ne mikor még a legkisebb szemetje is aranyból volt. Bele seper mindent az abroszba, a hátára veti s kiszalad; mikor már odakint volt, úgy megrugatta a házat, hogy még a fundamentójának a legkisebb darabja is össze tört.

Felébred erre az ördögös banya, tüzes seprőre veti magát s uccu lelkem, lóhalálában utánna.

- No hogy a fene egyen meg Hamishitű Jancsi, már mind a tizenhárom leányom, semmire tette, s most a tizenharmadiknak a holmiját is viszed, de már tudom nem jössz ide vissza többet.

- Ha eljövök itt leszek, ha nem jövök nem leszek.

Megy Jancsi hazafelé, de viszi is a holmit, otthon meg a kezibe adja a királynak.

- No lelkem szép szerelmem, betelt már a kívánságod, most már hát az enyém leszesz.

- A tiéd ám, de csak úgy, ha ide hozzák az arany ménesem, a melyik a Verestengeren tul van, mig azt el nem hozzák, addig senkié se lehetek.

Megint felhivatja a király Jancsit.

- Hallod-e fiam! az aranyhaju lánynak van a Verestengeren tul egy aranyménese, ha azt el nem hozod egyszerre vége az életednek.

Lemegy Jancsi nagy szomoruan, ráborul a lóra és úgy meg sír, úgy meg rí, hogy a szeméből úgy hullott a könnyű, mint csak a záporosó. Csak ott zokog, csak ott jajgat, hát egyszer megszólal a kis ló: Miért sírsz, miért rísz olyan keservesen édes gazdám?

- Hogyne sírnék, hogyne rínék, mikor a király azt mondta, hogy van az aranyhaju lánynak a Verestengeren tul egy arany ménese, és hogyha én azt el nem hozom, tüstént vége az életemnek.

- Ne sírj édes gazdám, ne busulj semmit, hanem tedd azt a mit mondok; eredj fel a királyhoz, kérj tőle tizenkét bivaly bőrt, tizenkét darab fonalat egy ortó meg egy széles kapát, s olyan árat ami a bivaly bőrön is át megy.

Felmegy Jancsi a királyhoz:

- Jól van felséges király én elmenek, hanem tessék adni nekem tizenkét bivaly bőrt, tizenkét darab fonalat egy ortó, meg egy széles kapát, s olyan árat ami a bivaly bőrön is át megy.

- Csak eredj válassz mindenféle szerszámot, bivalybőr van még vagy hatvan a padláson.

Felmegy Jancsi a padlásra, ki választ minden szerszámot, azután eszik, iszik, a lovának is ad egy rocska bort, s elindul az arany ménesért.

Megy mendegél, hát nem sokára eléri a Verestengert, mikor át usztat rajta megszólal a kis ló: nézd csak édes gazdám, amott azon a dombon van egy körtefa, menjünk fel oda s vedd elő a kapát, aztán ássál ottan olyan gödröt a melyikbe én is bele férek, mikor a gödröt megásod, akkor vard rám a fonallal mind a tizenkét bivalybőrt, mert csak úgy mehetek be a gödörbe. Azután mikor én már odabent leszek, fujd meg ezt a sípot, s arra a csődör oda szalad, de mikor majd a bivalybőrt hasogatja akkor vess a szájába egy madzagot.

Neki gyürkőzik itt Jancsi, kiássa a gödröt, rá varja a lóra a tizenkét bivalybőrt, a ló bele áll a gödörbe. Megfujja Jancsi a sípót, hát lelkem! kiugrik az arany csődör csak úgy hányta az arany tajtékot: táncol, rugdalózik, de ekkor már megszólal a Jancsi lova is:

- Hallod-e édes gazdám! vedd elő a mente kötöd, vesd a csődör szájába osztán ülj rá.

Mit tett volna mást? Előveszi a mente kötőjét a csődör szájába veti s ráül. A csődör egyet nyerít, de akkorát ám hogy a hegyek is szintugy repedeztek belé, itt a nyerítésre annyi arany ló termett ott, hogy Jancsi számát se tudta. - De ment is ám, mint a tüzesistennyila a kis ló is köztök.

Még a király jóformán fel se öltözött, mikor már az arany ménes az udvaron volt, de a hogy meglátja a király, oda is szalad az aranyhaju lányhoz.

- No szivem itt az arany ménes, már enyém leszesz.

- Nem leszek biz én addig a tied, s addig se nem iszom se nem eszem, mig az a ki elhozta az arany ménest azt meg nem feji.

Felhivatja a király Jancsit.

- Hallod-e fiam, ha te ezt a ménest meg nem fejed, így meg amugy teszek veled.

- Hogy fejném én azt meg felséges király, hisz így is majd megesz mindnyájunkat.

Egy szó mint száz, azt meg kell fejnéd!

Lemegy Jancsi az istállóba, szomorkodik, se étele, se itala.

Megszólal itt a kis ló:

- Mit busulsz édes gazdám?

- Hogyne busulnék, mikor a felséges király azt mondta, hogy ezt az egész ménest meg kell fejni... vagy élek, vagy halok.

- Ne busulj, hanem kérd el azt a kádat a melyik a padláson van, majd megfejheted abba, nem bánt téged még csak egy ujjal se a ménes.

Ugy is lett, Jancsi felment a kádért s úgy megfejte az aranyi ménest, mint a legjámorabb borjas tehenet.

A király azt mondja ekkor az aranyhaju lánynak: no szivem szép szerelmem, most már enyém vagy, meg van feje a ménes.

- Nem vagyok addig, mig az, a ki a ménest megfejte, annak a tejében meg nem fürdik.

Felhivatja a király Jancsit:

- No fiam! ha már megfejtéd fürdjél is meg benne.

- Felséges király, hogy tehetném én azt, hisz ugy forr az a tej, mint a tüzes ménkű, osztán meg felbugyborékol egész ember magasságra.

- De erre amarra megfürdöl biz abba, mert ha nem, vége az életednek.

Lemegy Jancsi, sír, rí, panaszkodik, hogy őt így felakasztják, amúgy felakasztják, nincs reménység az életihez.

Megszólal a kis ló: ne sirj édes gazdám, hanem mond meg hogy mi bajod?

Elmondja Jancsi, hogy ez, meg ez, hogyha meg nem fürdik abba tejbe, felakasztják.

- Ne busulj azért édes gazdám, hanem azt kérd ki a királytól, hogy mikor majd te a kádba akarsz lépni, engedje meg neked hogy engem oda vezethess a kádhoz, majd én kiszivom a melegséget s megfürödhetsz benne bátran.

Be megy Jancsi a királyhoz:

- No felséges király! legalább azt tessék hát nekem megengedni, hogy majd mikor a kádba lépek, oda vezethessem a lovamat, hogy legalább az is hadd lássa mikor a lélek itt hagy.

- Én nem bánom ha száz lovat oda vezetsz is.

Lemegy Jancsi az istállóba, oda vezeti a kádhoz a lovát, a ló bele szagol, szí egy nagyot és int a fejével, hogy még ne ugorják be. Csak szíjja, csak szíjja egyszer megint int a fejével, hogy már most lehet. Bele ugrik Jancsi, ott fürdik, hát mikor kijön a tejből: igaz, hogy szép volt ő azelőtt is, de most még háromszorta szebb lett.

Megszólal a király:

Látod Jancsi, nem akartál megfürdeni, de most már én magam is, megfürdöm.

Beleugrik a király, hát lelke teremtette a kis ló mind bele fujta a melegséget a tejbe; s ugy összefőtt a király, hogy a tej tetején olyan dirib darab csontok vetődtek fel mint a kis ujam.

Hej lelkem adta Jancsinak se kellett több, felszalad az aranyhaju lányhoz, átöleli, megcsókolja:

- No szivem szép szerelmem, te az enyim, én a tied, ásó, kapa se választhat el bennünket egymástól.

- Hej szerelmem Jancsikám, régen így akartam én ezt; mert tudtam, hogy Hamishitű Jancsi derék vitéz.

Csaptak is itt lakadalmat olyat, hogy hét országra szólott a hire, én is ott voltam a lakodalomban, csak kiabáltam, csak kiabáltam, „hogy szakács úr nekem is egy darab csontot“ hát egyszer ne neked olyan csontot vágott az oldalához, hogy még most is fáj...

II. A halá' vőlegény.

Hun vót, hun nem vót még az óperenciás tengereken is túnnan vót, vót egyszer egy hajadon leány. Se apja se anyja nem vót, hanem abban a faluban melyben lakott, a letszebb legény szerette; ugy étek egymással mint a turbékoló gellék az erdőben. Nem sokára ki is tűzték magoknak a lakodaumat, s mehhiták ismerőseiket, a lány keresztanyját, a legény pegyig egy elváhatlan lelki testyi barátját.

Má' egy hét múva kellett vóna az esküvőnek mettörténni, hane' ezen idő alatt háboró ütött ki az országban. A kirá' mepparancsóta a népnek, hogy élesíjjék ki a kardot, mer' menni kell az ellenség ellen. Csak ugy tódolt a sok tyifrábná' tyifrább legény a kirá' 'ászlója alá mint a méheraj, szebné' szebb parádés lovakon, parádés szerszámvav.

János is elbúcsúzott menyasszonyátó', kivezette a szürke paripát, s ráú't s ezt mondta a mátkájának: három esztendő múva visszagyövök galambom, agygyig csak várakozzá' rám, nefé visszahozom én neked szereümemet ezer lány közó' is.

A lány elkisérté egész a határig, azuteng sirva riva meffogatta hogy a világ kincsié se megy máshó' ha tyiz álló esztendeig kék is várakozni János után.

A háboró két esztendeig tartott, azuteng oszteng mettörtént a békekötés. Mód nékü öröt a lány ennek, mer' azt gondóta, hogy babája is visszatér a többiekvel; várta is, mindennap elment elejbe tyiszter is, de hijába, Jánosnak se hiri se hamva. Eltött három, eltött négy esztendő mész gyött a vőlegény, a lány nem á'hatta elment keresztanyjáho' tanácsot kérni, a ki köztönk legyen mondvá, boszorkány vót.

- A vén banya szivesen fogadta s ezt a tanácsot attá neki: Maj' hónapeste ugy is hód töttyi lesz - eredj a temetőbe éldes lányom! Ott kérjé' a sirásótó' egy emberfőt; ha nem akar adni, mond me' hogy én küttelek - azuteng azt az emberfőt hozd haza, itthon tedd belé egy nagy fazékba s kásávav együtt főzzed valami két óráig. Ne fé maj' memmondja a, hogy é' e ette vőlegényed vagy mehhalt, s ugy gondolom hogy ide is csalja.

A lány megköszönte a jó tanácsot, azuteng más nap este elment a temetőbe, a sirásó ott

pipáगतott a kapuba.

- Adjon isten szérencsés jó estét éldes öreg apám!
- Adjon isten lányom, hát hun jársz itt ilyen késő.
- Kelmedhe' gyöttem én ha meghaugatná a kérésemet.
- Csak mond ki lányom, ha lehet meg is teszem.
- Hát adjon nekem egy emberfőt!
- Szivesen, de hát minek lesz a neked?
- Magam se tom bijonyosan, csak keresztanyám küdött.
- No jó, itt van ne!

A lány szépen betakargatta az emberfőt és haza szaladt vele, otthon benyomta egy nagy szörnyő kásás kondérba s egybe a tűzhő' tette.

Nem sokára forni kezdett a kása, néha olyakot csapott ki magabó' mint a két öklöm. A lány csak várta, hogy mi fog itt történni? Hát egyszer olyan nagyot trottyant, mintha csak puskát süttek vóna el. A lány oda néz, hát a fő má egész a fazék száján ül, s ilyen gonosz szavakat mond a lánynak: „Most indol.”

-97-

Megest várt a lány egy darabig, hát má' ekkó' kettőt trottyant a fazék, s az emberfő ezt mondja a lánynak: „Má felyi utján van?”

Megest vár a leány, hát egyszer hármat trottyant a fazék s az emberfő má' aszonta⁴⁷⁾ hogy: „Az udvaron van!”

A lány erre kiszalad, hát csakugyan ott állott az ő vőlegénye a küszög előtt. Lova, ruhája, mindenyi fejrít vót, még a kalapja meg a tyizmája is.

A hogy a lány kiszalad ezt kérgyi tőle a legény.

- Elgyösz e te abba az országba a hun én lakálok?
- El bij én a világ végire is kendvev János bácsi.
- No hát ülj fel mellém!

A lány felűt a legény mellé s egybe összezsókógatták egymást.

- Hát oszteng messzi van-e az az ország, a hun ken lakik?
- Bijony lelkem, messzebb van az tán Girgácziáná' is, de azé' elérün' mink oda nem sokára.

Megindolnak, mennek mendegének, hát a mint kiérnek a falubó' tyiz lovas legényt látnak magok előtt elsuhanni, a kik mindnyájan oly fejírek vótak mint a tyisztabuzakalács. Amint ezek odébb mentek megest más tyíz gyött elő, s nagyon jó' mellehetett őket látni a hódvilágná'; egyszer csak János is megszólal:

-98-

„Jaj de szépen sűt az hód az hódvilág!
Jaj de szépen masirolnak a halák,
Fész e lelkem Judikám?”

- Nem félek én mí' kendet látom János bácsi!

Amint tovább mentek má' száz lovast látott a lány. Szépen egymás mellett mentek el előttök: mint a katonák; mikó' ezek is elhalattak ujra száz követte őket; egyszer csak ezt mondja a vőlegénye:

„Jaj de szépen sűt az hód az hódvilág!
Jaj de szépen masirolnak a halák,
Fész e lelkem Judikám?”

- Nem félek én mí' kendet látom János bácsi - aszongya.

Amint tovább mentek má' annyi lovast látott maga előtt a lány, hogy se szerit se számát nem tutta, némelyik egész mellettök ment el. Egyszer csak megest megszólal a vőlegénye.

„Jaj de szépen sűt az hód az hódvilág!
Jaj de szépen masirolnak a halák,
Fész e lelkem Judikám?”

- Nem félek én mí' kendet látom János bácsi!

-99-

- Te derék lány vagy gellicém, látom, hogy akármit mettenné⁴⁸⁾ értem, de jó dógod is lesz neked a mi országónkba.

No itt mentek mendegétek, egyszer csak megállottak egy régi temető előtt a mely fekete

fauvav⁴⁹⁾ vót körü' keritve.

- Ez a mi országónk Judikám - aszongya a legény - mingyá' itt lesz a ház is.

A ház egy kinyitott sír vót, a koporsó is fel vót benne taszétva.

- Ide ereggy be hékám - asszongya a legény.

- Csak ereggyék kend először János bácsi jobban tudja möre keö bemenni, ekkó' a legény be ment és lefekütt; Judi pegyig illa berek nád a kerek elszalatt be igenyest egy kasté'ba ami valami fé' méfödre lehetett a temető'. A kastéba minden ajtót mezzörgetett de nem nyít ki a szavára csak az mely a folyosó végibe vót. Itt egy halott fekütt szépen kiterítve. Judi egybést felugrott a kemence kucikjába a kiszísfazék⁵⁰⁾ helyire s ott huzta mem magát.

Amint János látta, hogy menyasszonya eüszalatt kiteremtették a sirbó' és utánna, de akar hogy akarta nem tutta utóérni, egyszer csak felszalatt a folyosóra s zörget az ajtón: -100-

- Hót, hótnak nyiss ajtót!

- A halott a ki odabe fekütt merrázkodott e szavakra.

Megest mondja a másik:

- Hót hótnak nyiss ajtót!

Ekkó' má' felűt a ki odabe vót.

Memmeg⁵¹⁾ mondja a másik:

- Hót hótnak nyiss ajtót!

Ekkó' má' az ajtóho' ment és kinyitta.

- Itt van-e az én menyasszonyom?

- Itt ám, ott ű' a kemence kucikjába a kiszísfazékná'.

- Gyerön' szaggassuk szét!

Odamennek mind a ketten, hogy maj' szétszaggatják, hát mikó' épen megakarták fogni, a palláson meszszólalt a kakas hajnarra.

A két halott egybe szurokká vá'tozott.

Amint e történt egy mód nékü' fényes öltözetű uri ember lépett a szobába, olyan vót mintha csak maga lett vóna a kirá', oda ment a lányho' és össze vissza csókógatta.

- Az én tes'verem vót ez a halott a kit itt láttá' kiterítve feküdni, má' háromszáz hatvanötször temettem eü fényes pompávav s még is mindé' visszajött, de te mos' meszszabadítottá' tőle, azé' éldes szép szereümem te enyim én ettéd, ásó-kapa se válasszon eü bennünket egymastó'! -101-

A liány beleegyezett az úr kévanságába, s mé' akkó' télen mettartották az esküvőt a lakzivao' egygyütt.

Egygyig vót. - Végi vót.

III. A kigyó ruha.

Mese mese hol volt hol nem volt, még a hideg óperenciákon is tünann volt egy jegenye fa, annak a jegenyefának a tetejibe volt egy ringyes rongyos szoknya. Annak a ringyes rongyos szoknyának a ráncából szedem ki ez igéket. A ki ezt meghallgatja menyeknek országát sose látja.

Volt a világon egy szegény ember, és ennek a szegény embernek volt tizenkét fia. De az ember annyira szegény volt, hogy néha még a tüzelő fája is meghibázott; e miatt sokszor kijárt az erdőre holmi elmaradott fákat felhasogatni. Egyszer épen egy nagy tőkével bajolgotott, hogyim fenálló fa már nem igen volt arra, amint ott vagdossa, kifordul a tőkéből egy nagy szörnyű kigyó, hogy volt legalább is olyan mint egy suhanc gyerek. A szegény ember gondolkozóba esik, hogy haza vigye-e vagy ne? mert ez vagy szerencse vagy szerencsétlenség lesz; no de utoljára is azt határozta el, hogy ő bizony haza viszi. Ugy is, lett. Átnyalabolta és haza vitte. Otthon a felesége csak el szörnyűközik, hogy: oh apjok minek hozta kend ide ezt a csunya jószágot? hisz ez a sok gyerek mind halálra ijed tőle. -102-

- Ne félj feleségem - azt mondja a szegény ember - még inkább játszani fognak vele.

No ekkor épen ebéd ideje volt, hát a szegény asszony feltálalta az ételt, a tizenkét gyerek pedig mind körülülte az asztalt és úgy fogtak hozzá az evéshez. Amint esznek, kanalazzák a levet, egyszer csak megszólal a kigyó az asztal alól.

- Édes anyám! nekem is adjon abból a fehér léből!

Itt ezek mindnyájan elcsodálkoznak, hogy a kigyó beszélni is tud. Az asszony pedig szedett egy tányérral és letette a lóca alá. A kigyó oda csúszott és pillanat alatt felhamzsolta a levet, azután

megint megszólalt:

- Hallja-e édes apám uram?! menjen ki a terhes komrába és hozzon onnan be egy kenyeret?

- Haháj fiam - azt mondja a szegény ember - régen volt az mikor még ott kenyér volt, akkor még gazdag voltam! de most már a fala is majd kidől a terhes komrának.

-103-

- No csak menjen be apám, hozzon egy kenyeret onnan!

- Mi haszna megyek mikor ott semmi sincs!

- No csak nézze meg.

A nagy kérésre bement a szegény ember, hát lelkem majd megvakult a sok arany, ezüst és a mindenféle drágaságoktól; csak úgy csillogott-villogott a kincs mindenfelől; a hordók pedig tele voltak szalonna, méz, tej, liszt s egyéb kigondolható sütni, főni valóval, úgy hogy a szegény ember beszaladt a házba és úgy mutogatta a többieknek a szörnyű csodát, azok pedig összetett kézzel bámultak, de hozzá nyúlni nem mertek. Azután megint megszólalt a kigyó:

- Hallja-e kend édes anyám, menjen kend fel a királyhoz és mondja meg neki, hogy adja ide én hozzám a lányát feleségül.

- Hej fiam, hogy tenném én azt, hisz tudod nagy ur a király, rá se hederít az ilyen szegény emberre.

- De csak menjen fel, próbálkozzunk. A szegény asszony elmegy, bekopogtat, beköszön: „Szerencsés jó napot adjon isten felséges király.“

- Adjon isten szegény asszony, mit hoztál? mi járatban vagy?

- Hej felséges király ki se merem mondani, (de mégis csak kimondom), a fiam elküldött, hogy kérjem meg neki a felséged legkisebb lányát?

-104-

- Tudod mit szegény asszony? ha olyan nagy zsákot megtölt a fiad arannyal, mint egy ember, akkor minden percben elveheti a lányomat!

Megörül ennek a szegény asszony, haza megy, elmondja az üzenetet, hogy „ha olyan nagy zsákot megtölt arannyal mint egy ember, akkor minden percben elveheti a királykisasszonyt.“

- Haháj édes anyám, az legkisebb, hozzonak ide szekeret mindjárt kimérjük egy szemig.

Ugy is lett. Elmennek a királyhoz szekérért, és a kigyó nem csak a zsákot, de még a szekérdereket is megtöltötte gyémánttal, arannyal. A király nagyon elcsodálkozott ezen „ejnye a lelkét! lám én király vagyok még sincs annyi aranyam, mint ennek a legénynek.“

E szerint meg is nyerte a fogadást.

No itt a két öregebb király kisasszonynak megkezdődött a lakzija és parancs érkezett, hogy a legfiatalabbé is egyszerre legyen a másik kettőével. Ekkor a parádés kocsisok felkészítik az üveges hintót, belefognak hat lovat, a királykisasszony felül, és mennek egyenesen a szegény ember házához a vőlegényért. De lelkem a menyasszony majd leugrott a hintóból, mikor meglátta, hogy a kigyó jön kifelé, de ez megszólalt hogy „sose húzódjék mert ő a vőlegény“. Ekkor felcsúszott a hintóba, a menyasszony pedig - mit tudott tenni szegény - átnyalábolta és kendőjével takarta be, hogy legalább meg ne tudja az egész város szomorú állapotját. Ezután elmennek az esküvőre, a pap csak összecsapja a kezét, hogy a királykisasszonnyal ilyen férjet kell összeesküdtetni. Az esküvőről felmennek a várba. Itt királyok, hercegek, bárók, vicispánok vannak a lakziban, mulatnak a táncot ki rakják amúgy magyarmiskásan, hogy a ház oldalát is majd kirugják. Egyszer csak bejön az ajtón a legfiatalabb királylány, a kigyó pedig csúszott mindenütt nyomába, de ám fel is bosszonkodik erre a király;

-105-

- Hej erre amarra, a ki ilyen férjhez is elmegy az nem méltó hogy egy házban legyen velem, nem is lesz, azt megmutatom. Hajdúk vigyétek le ezt az asszonyt kigyóurával együtt a legsötétebb lúdólba, legyenek ott, ne botránkoztassák meg a vendégeket.

Ugy is lett, levettetik szegényeket a lúdólba; ott sirtak rittak, mit nem csináltak, addig addig hogy a kigyónak kitelt az ideje - amire elvolt átkozva - és olyan szép királyfi lett belőle, hogy még a haja is mind csupa aranyból volt. De lelkem a menyasszony is megvigasztalta magát ahogy ezt látta.

- Hallod-e lelkem - azt mondja a királyfi - haza megyek az apámhoz ruháért meg mindenféle szerszámért, te addig itt leszel, ne félj! visszajövök én nem sokára. Ekkor a királyfi megrázkodik és kiszáll a lúdólból fehér galamb képiben. Ahogy hazaér azt mondja az apjának:

-106-

- Apám adja elő nekem az azelőtti lovamat, nyergemet, kardomat, puskámat és mindenféle szerszámomat, mert már az átok letelt, és most házasságban vagyok.

- A ló - fiam - ott van az istállóban, a szerszám pedig a padláson.

Kivezeti a királyfi a lovat, le hozza a szerszámokat, felkészül, felszedi az aransujtással kirakott ruhákat, felül a lóra az pedig felszáll vele a levegőbe. A lakadalmas háztól még messze volt, mikor már a szebbnél szebb királykisasszonyok kiálltak a folyosóra és úgy nézték hogy ki lehet az a gavar, a ki most érkezik. Ahogy odaért nem is a földön ment hanem úgy szállott be a kapu felett, mint a madár. Lovát az udvaron egy fához kötötte, maga pedig bement a házba a

táncosok közé. Itt egyszerre félben hagyták a táncot, mindenki csak őt nézte őt bámulta s neki járt kedvében. A vendégek mulatságul szebbnél szebb mesterségeket mutattak. De lelkeim egyszer ő rá is rá jön a sor, hanem mutatott is ő olyanokat, hogy a sok vendégnek szeme szája is elállott bele; mert ha akarta vad kácsa lett, ha akarta galamb, ha akarta fűrj, és így minden a mit csak ki lehet gondolni.

Ezután a sok mutogatás után vissza bement a lúdólba és a menyasszonyt is még százsorta szebbé tette, hogyim arany-ezüst ruhákat adott rája. A vendégek pedig nagyon szomorkodtak, hogy az a szép cifra öltözötű ember, a ki annyi sok mesterséget tud, itt hagyta őket.

-107-

No itt a királynak eszibe jut hogy megkellene már a lúd ólat is nézetni. Leküld a vendégek közül egy néhányat, hát azok csak elámultak a sok csillogás villogástól, amint betekintettek. Egyszeribe kinyitották az ajtót s vezették fölfelé a vőlegényt és menyasszonyt. A hogy fölértek a házba, akkor hült el az egész község, hogy ez a vőlegény valósággal az, a ki elébb nekik annyi sok mesterséget mutatott.

Ekkor a vőlegény fölállott a karszékről, odament a királyhoz, és azt mondta neki:

- Felséges uram atyám! én elvoltam átkozva tizenkét esztendőre kígyóruhába, elébb mikor ugy jöttem ide kinevettek és csuffá tettek, de most már kitelt az idő; hadd lássam hát most, hogy melyik ember különb gavar nálam?

- Bizony senki, bizony senki - azt mondja a király.

Ezután a vőlegény táncba kapta a menyasszonyt, s olyan lakzit laktak, hogy hét országra szólt.

-108-

IV. A tündérek kútja.

Mese mese mátká, fekete madárka felszállott a fára, kitört az egy lába; uj bunda, kopott bunda felvette magára.

Nohát volt a világon egy király, a kit zöld királynak híttak; ennek meg volt három leánya. Hanem a király megunta a lányokat, szidta piszkolta, haragudott rájuk, és egyszer még azt is kieresztette a száján hogy bár csak az ördög mind elvinné őket! mit ér ez a sok lány! Az ördög nem volt rest, megfogadta a király szavát és elkapta mind a hármat egyszerre. Ezután betelt a király szive szándéka; mert lett három fia, és ezeket már nagyon is szerette.

De itt a király meg is öregszik, már olyan ősz akarcsak a galamb. E végből a három királyfi felszedelődzködik, utnak indul a tündérek kútjához apjoknak ifjító vizért, mennek mendegélnek, egyszer betérnek egy kis csárdába, itt parancsolnak enni, inni, lovukat az istállóba kötik, szénát abrakot adnak eleibe; ők pedig odabe iddogálnak, mulatnak, hát egyszer a két öregebbnek kedve kerekedik, neki a szörnyű nagy daliásnak, a legkisebbik szavára oda se hallgatnak pedig ez már hitta őket hogy induljanak.

-109-

- Ne papolj öcsém, hanem eredj magad ha akarsz!

Ez felnyergel, ott hagyja a két bátyját, megy mendegél, egyszer csak azon vette észre magát, hogy egy nagy vadonat erdőbe tévedt, amint itt ballagna nem sokára meg lát egy kis házikót, melyben egy öreg remete lakozott. No annak is tartott ő mindjárt, oda ment, bekopogtatott, be is köszönt hogy: Adjon Isten szerencsés jó napot édesapám uram!

- Adjon Isten édes fiam! hát hova esik a meneteled?

- Biz öreg apám, én a tündérek kútjára mennék ifjító vizért, ha valahogy eljuttatnék oda!

- Segíjjen az Isten fiam! hanem bajosan hiszem, hogy te oda így magad emberségiből elmehetnél, mer az nagyon sokból jön ki; de tudod-e mit? van nekem egy tarka lovam, az elvinne téged baj nélkül a tündérek kútjához, mit oda is adnék ha az ifjító vizből nekem is hoznál.

- Hogyne hoznék öreg apám, hozok biz én szivesen.

- No jól van fiam! hát csak ülj a tarkára és ballagj Istenhírével!

-110-

Előhozzák a tarkát, felnyergelik, ráül a királyfi s egybe elszállt, mint a madár, mert a tarka olyan ló vót ám, hogy mindég ott legelt a tündérek rétjén, a selyem réten. Megy a királyfi, egyszer csak megszólal a tarka:

- Hallod-e, édes gazdám, neked volt három nenéd, és mind a hármat az ördög vitte el, most hát legelőször majd a legöregebbhez megyünk el, a sógorod, igaz, hogy odaki van egerészni, de majd mindjárt visszagyön ő, csak én elmenjek érte. Ő majd kér téged, hogy hozzál neki ifjító vizet, hanem tudod e mit? van neki egy olyan kendője, amit hogyha magadra borítasz senki se lát meg a kerek ég alatt. Ha ezt neked adja, hozhatsz érte akár egy káddal.

A hogy elérik a házat, a királyfi bemegy, a tarka meg ki a mezőnek, hajtja az ördögöt, hogy szintugy a szeme is szikrázik, szalad az ördög az akasztófa alá, lekap egy akasztott embert, evvel hajrá hazafelé, s már az udvarról bekiált az ablakon a feleséginek:

- Ne feleségem! fele főve, fele sülve legyen, mikorra beérek.

Azzal alig, hogy belökte mindjárt készen vót. Ekkor bemegy megeszi, tekint a kemencére, hát ott látja a sógorát.

- Ejnye sógor, miért nem szólt elébb, adtam volna kendnek is ebből a madárkából egy-két falatot.

-111-

- Köszönöm sógor! nem szoktam olyannal élni.

- No hát hozzád neki bort, feleség, azt talán majd csak iszik?

Behozza az asszony a bort, leteszi az asztalra, s azok neki látnak az ivásnak.

- De hát hova is utazik most - aszondja az ördög - ebben az idegen országban?

- Megyek a tündérek kútjara ifjító vizért.

- Haháj! sógor én csak különb legény vagyok mint kend, még se mehetek oda, mert mikor már tizennégy mértföldre vagyok tőle, olyanra sülök a nagy szörnyű melegségtől mint egy tepertő.

- No már én elmegyek, ha az isten segít.

- No én meg adok a sógornak aranyat, ezüstöt, a mennyit elbir, csak nekem is hozzon egy tökkel az ifjító vizből.

- Nem hozok én egyebért, hanem van itt a szögön egy kendő, ha azt nekem adja, akkor szívesen.

Csak nem akarta ezt az ördög oda adni, de a királyfi addig kérte, míg egyszer odaadta.

- No sógor ez olyan kendő, hogyha magára borítja senki se látja meg.

Ekkor indulni akart a királyfi, de az ördög megest szólt neki: Hát azután van-e még sógornak uti költsége?

- Volt biz, a mi kicsiny volt, de már el is fogyott.

-112-

- No hát itt van, - és ekkor a tarisznyájába öntött egy tál veres pénzt. Ekkor aztán a királyfi kiment az udvarra és megrázta a kantárt, a tarka meg egyszeribe ott termett; ráül a királyfi a lóra, az ördög csak akkor veszi észre magát.

- Hej te kutya, hát te a mi megölő hóhérunkon mégy? Jaj csak add vissza a kendőt, tököt, nem kell semmi ifjító víz.

De a királyfi se ett gombát, hogy a kendőt visszaadja, hanem fel a tarkán a levegőbe, s úgy elszálltak, mint a madár. Itt ők mennek mendegélnek, egyszer megint megszólal a tarka: No édes gazdám, most majd a középső nenédhez megyünk, a sógorod ugyan egerészni van, de majd mindjárt haza jön, csak én utána menjek. Majd ez a sógorod is kér téged s kínál mindent, hogy hozzád neki ifjító vizet, de te ne kérj egyebet, hanem van ott egy olyan gyűrű az ablakban, hogy ha akárhogy elalszol ez megszorítja az ujjad és felébredsz.

Itt a királyfi bement a házba, a tarka meg el az ördög után a mezőre, kergeti ott az ördögöt, megy utána mint csak a villám, az meg szalad az akasztófa alá, lekap egy akasztott embert és viszi haza. A hogy az ablakhoz ér bekiált a feleségéhez: Itt van, feleségem fele sülve, fele főve legyen, mikorra beérek. Alig, hogy bement, már akkor készen vót. Amint ezt az ördög megeszi tekint a kemencére, hát bezzeg ott látja, a sógorát.

-113-

- Ej sógor! miért nem szólt elébb, kendnek is adtam volna ebből a madárkából.

- Köszönöm sógor, nem élek ilyenekkel.

- No asszony hát hozzád fel neki bort, azt talán ő is iszik!

Felhozzák a bort, isznak, addig addig, hogy meg is iszszák.

- Hát kend, mi járatban van sógor?

- Én a tündérek kútjara megyek ifjító vizért.

- Haháj! sógor, nagy fába vágja a fejszét, én csak különb legény vagyok olyan száznál, még sem mehetek oda, már tizennégy mértföldre olyanra sülök, mint egy tepertő, mert ott csak úgy forralják az ólmot, mint a vizet.

- No én elmegyek ha isten segít!

- Jól van, sógor, én meg adok kendnek annyi kincset, hogy társzekerekre rakhatja, ha nekem is hoz az ifjító vizből egy tökkel.

- Nem kell nekem, sógor, egyéb annál a gyűrűnél a mi ott a vakablakban van.

- Ugyan minek volna a kendnek?

- A minek annak, csak adja ide.

Addig addig, hogy utóljara odaadta az ördög a gyűrűt.

- No, sógor ez olyan gyűrű, hogy akárhogy elalszik is, ez úgy megszorítja az ujját, hogy felébred rá.

-114-

Már ekkor a királyfi az udvaron volt, hogy majd elindul, de az ördög megállította. Megálljon

csak sógor, van-e uti költsége.

- Volt, a mi kicsiny volt, de már az is elfogyott, mondja neki.

- No hát itt van tegye el, evvel egy tányér ezüst pénzt öntött a tarisznyájába. Ekkor a királyfi megrázta a kantárt, a tarka is előjön, az ördög meg úgy megijedt, hogy majd hanyatt esett. Hej, te kutya, hát te a mi megölő hóhérunkon jársz; megállj add vissza a gyűrűt, meg a tököt is, inkább nem kell semmi ifjító víz. De ám a zöld királyfi rá se hederített az ördög hurigatására, hanem ment a tarkán, mint a madár.

A hogy mennek mendegélnek, megint megszólal a ló: Most meg majd a legfiatalabb nenédhez megyünk, az ura ennek sincs itthon, elment egerészni, de majd mindjárt itthon lesz az, csak én utána menjek. Ez a sógor is majd kunyorál, hogy hozzá nekik ifjító vizet, de addig meg ne igérd akármit kínál is, míg azt a kardot ide nem adja, a mit ott tartogat a falon, mert az olyan kard, hogy ha parancsolod neki hét országot is lekaszabol.

Jól van, eléri a házat, a zöld királyfi bemegy, a tarka meg ki az ördög után, itt lelkem úgy megkergette az ördögöt, hogy majd kiszaladt a világból. Ez is épen úgy tett, mint a többiek, lekapott az akasztófáról egy akasztott embert és vitte haza, otthon bekiáltott az ablakon: Hej feleségem, fele főve, fele sülve legyen, mikorra beérek. A hogy megette, tekint a kemencére, hát látja, hogy ott van a sógora;

- Ejnye, sógor, miért nem szólt? kendnek is adtam volna ebből a madárkából.

- Csak egye meg sógor, én nem élek vele.

- No, asszony, hát hozzá bort! azt talán csak iszik.

Behoznak három akó bort, isznak iddogálnak, egyszer azt mondja az ördög:

- Hát kend mi járatban van?

- Megyek a tündérek kútjára ifjító vizért. Az apám már nagyon öreg, neki van szüksége rá.

- De sógor én csak különb ember vagyok olyan száznál, mégis csak közel se mehetek oda, mert már tizenégy mértföldre olyanra sülök mint egy tepertő.

- No de én elmegyek, ha török szakad is.

- Jól van! én meg annyi ezüstöt, aranyat adok, a mennyit szeme szája kíván, ha nekem is hoz egy tökkel.

- Mit nekem az arany, az van otthon a mennyi kell, de van kendnek itt a falon egy kardja, ha azt ideadja úgy szívesen hozok.

- Hát, mit ér vele, nem veheti kend ennek semmi hasznát!

- Mindegy csak adja ide.

Vonakodott az ördög, de utoljára mégis odadta. Kimegy a zöld királyfi, indulni akar, de az ördög ezt mondja: Hallja-e sógor! van-e még úti költsége?

- Volt a mi volt, de már fogyó félen van.

- No van hát itt. Evvel egy tányér aranyat a tarisznyájába dugott. Megrázta a zöld királyfi a kantárt, hát ott terem a tarka, ekkor hökken meg az ördög: Hej, te kutya, hát te a mi megölő hóhérunkon jársz? add vissza a kardot, meg a tököt inkább nem kell az ifjító víz. De a zöld királyfi rá se hallgatott, mert hogym a tarka felvitte a levegőbe, ideje se volt rá. Itt azt mondja a tarka: No édes gazdám, úgy menjünk-e mint a szél vagy mint a gondolat?

- Csak úgy a hogy neked tetszik.

Itt a zöld királyfi száll siet a tündérek kútja felé, a d d i g a d d i g , hogy egyszer már el is éri. A mint oda ér, a tarka leszáll a levegőből, s azt mondja a gazdájának:

- No édes gazdám, már itt vagyunk. Vedd magadra a kendőt a mit az ördögtől hoztunk, és menj be a tündér királynéhoz, az épen most akar vacsorálni, eredj te is be és egyél igyál mulasd magad; ne félj senki sem tudja meg, hogy te itt vagy, én majd elmegyek hálásra a selyem rétre, a hol a tündérek lovai legelnek; reggelre eljövök és megmerítjük a tököt.

Ugy is lett! a zöld királyfi magára terítette a kendőt osztán bement a tündér királynéhoz, ott leült a vacsorához és míg a tündér királyné egy pohár bort ivott meg, ő mindig kettővel küldött le. Itt a vacsora elmúlik, mulatgatnak, hanem ezt a tündér királyné nem tudta bizonyosan csak úgy érezte, hogym senkit se látott; de azért mégis azt kiáltotta le a tündéreknél: Tündérek, tündérek! fújjátok a forró ólmot mert az éjjel nagy megesettségek lesz. Reggel a tarka már ott volt a kastély előtt, a zöld királyfi meg még javában szunyadozott, de szerencséje is volt, hogy a gyűrű megszorította az újját s felébredt, mert másképp baj lett volna belőle, de izibe is ment le most a lovához.

- No édes gazdám meg van minden, nem láttak meg, most már meritsünk vizet, de itt úgy tegyél, hogy szúrd a tököt a kard hegyire és úgy mártsd be a vízbe, de oda igyekezz, hogy előbb le érjen a tök, mint az én lábam, mert akkor vége az életünknek.

Ugy tesz a zöld királyfi, rászúrja a tököt a kard hegyére, nyomja a vízbe, hát hamarabb le ért

mint a ló körme.

- No édes gazdám jól ütött ki a sor, most már menjünk, szabadítsuk ki nenédet. Mennek legelőbb is a legfiatalabbhoz. A zöld királyfi is magára veti a kendőt s úgy hozta ki a nenéjét szépszerivel, mennek osztán a középsőhöz, ott is magára veti a kendőt és azt is kihozta. Mennek a harmadikhoz, ott is csak olyan szerencsésen jártak mint a két fiatalabbnál; itt se látta meg az ördög. Innen azután egyenest a remetéhez mennek, s még messze voltak, mikor már ez elkiáltotta magát:

- No fiam, hoztál-e ifjító vizet?

- Haháj öreg apám hoztam akármennyit. Evvel a szóval oda megy a zöld királyfi a remetéhez s egy cseppet cseppentett a kezére; hát lelkiemteremtette, egyszerre olyan fiatal lett, mint egy tizenhat esztendő s uhanc.

- No fiam, nem hiába jártál, megnyerted a kívánságod, osztán én is köszönöm neked holtom napjáig. Már most a tarkát el se veszem tőled, mert van még ennek egy párja a tenger szögiben; még ugyan kis csikó, de ha meg nő majd jó lesz nekem az is.

Ekkor elbúcsúznak és mennek mendegélnek hazafelé.

Otthon a zöld királyfi rá cseppent az apja kezére egyet és az is nyomban olyan fiatal lett, mint egy tizenhat esztendő legény, és nem csak hogy megfiatalodott, hanem még százszorta szebb is lett, mint azelőtt volt. De lelkiem itt a zöld királyfi olyan soká járt a tündérek kútjára hogy már akkor a király el is felejtkezett róla, és azt se tudta már, hogy volt-e ő valaha a világon vagy sem? Ő ekkor mit tesz, mit nem! mert nagyon szégyenlette az életit, hogyim őt otthon egy árva lélek se ösmerte, kapja magát beáll az apjához kondásnak, a tarkának pedig föld alatt ásott istállót a város végén.

Itt ő csak őrzi a disznót, csak kondáskodik, hát ezalatt a tündérek nagy pompával járnak kelnek mindenfelé, felkeresnek minden legkisebb helyet, hogy a tündérkirályné gyermekének az apjára ráakadjanak. Addig addig, hogy egyszer a zöld király városába is elértek, és világosan kimondták, hogy ők minden királyfit megpróbálnak, mert az nem lehetett más mint királyfi.

De ekkor már a zöld királynak is eszébe jutott, hogy volt neki egy fia, de hogy most hol van? arról semmit se tudott; hanem a kondásra mégis jegyzett egy kicsit. Kapja magát, veszi a tentát, pennát, papirost, ír a kondásnak egy levelet s azt írja, hogy ő neki valóságos apja, és hogy csak jőjön haza minél előbb. A mint ez megvolt odadja a zöld király a levelet egy cigánynak, hogy azzal egyszeribe a kondásnál teremjen. Elviszi a cigány, a kondás meg elolvassa, azután vissza adja és ezt mondja a cigánynak.

- Csak eredj vissza jó ember, hisz veled csak a bolondját járatják, hogy volnék én a zöld király fia. A cigány haragosan bandúkolt el.

A kondás pedig lóhalálába siet a földalatti istállóba, ott felnyergeli a tarkát, s megy eszeveszetten a város közepének, ott meg a zöld király kastélya mellett megáll.

- Hej lelkiem! már akkor ott voltak a gyönyörűséges szép tündérek és úgy fújták úgy keverték a forró ólmos kád, hogy közel se lehetett hozzá menni. Ki áll itt a legöregebb királyfi, hogy majd őt próbálják meg; cifra ruhája volt, csak úgy csillogott az aranytól. Mikor meg ez a forró ólmos kád mellett állt, elkiáltja magát egy tündér.

- Zöld király! te vagy-e a tündér királyné gyermekének az édes apja?

- Én vagyok!

- No hát ugrass ebbe a forró ólmos kádba!

Bele ugrat! hát csak olyanra főtt mint egy vadkörte.

- No már nem te vagy!

Ekkor jön megint a fiatalabb, ennek is csupa arany öltözete volt. Oda állit a kád mellé akkor is így szól a tündér:

- Zöld király! te vagy-e a tündér királyné gyermekének az édesapja?

- Én vagyok!

- No hát ugrass ebbe a forró ólmos kádba.

Beleugrat, hát ez is csak úgy járt mint a bátyja. Most előáll a kondás a tarkán, bő inge bő gatyája a zsírból alig látszott ki. Ennek is azt mondja a tündér:

- Te vagy-e a tündér királyné gyermekének az édes apja?

- Én vagyok.

- No hát ugrass te is ebbe a forró ólmos kádba, mint a többiek.

Haháj lelkiem! megereszti ez a tarkát, fel a levegőbe, mint a nyíl, mikor már jó darabon felért, akkor le egyenest a kádba, hát ott is épen maradt, mint annak előtte volt; kivették őt onnan, leszagatták róla a kondás ruhát és felöltöztették királyi ruhába. A tündér királyné az övé lett. Azután lakzit laktak. Csúrd rá, fogd rá, eddig volt.

V. Jártár varnyu.

Volt a világon egy szegény ember, ennek volt egy felesége és egy lány meg egy fiú gyereke. Itt a szegény ember két tinócskájával egyetlen jószágával, kiment szántani, a felesége pedig otthon maradt főzni. Ez a lányt, hogy im öregebb volt mint a fiu, sokat elküldöztette a szomszédba egymásért, most is átküldte sütőlapátért; mert már a kenyérnek való régóta a teknőben poshadt.

-122-

Mig a lány a szomszédba volt, addig ő megölte a szegény kis gyereket, és betette a káposztás fazékba. Addig addig hogy mire a lány haza jött már akkor félfővésében meg is volt. Mikor egészen megfőtt, bele öntötte egy kisebb begrikébe, azután a begret kantárba kötötte, és úgy küldte ki férjének a mezőre. Itt ennek nagyon megtetszett az étel, meg is kérdezte a lánytól.

- Ugyan lányom micsoda hús ez?

- Hát apám egy kis bárányunk megdöglött az éjszaka, azt főzte meg az édes anyám.

De lelkem, hogy, hogy nem, elég az ahoz, a lány megtudta e szomorú esetet, majd meghasadt a szive bujában. De ám fel is szedte együs egyig a testvére csontocskáit, s szépen bekötötte egy tiszta ujdonnat új gyolcsruhába, azután kivitte az erdőre és ott egy oduba tette be.

Haj lelkem! De észre se venné az ember, hogy miből mi történik, a csontocskák nem maradtak ott sokáig, egy varju rájövő tavaszkor kiköltötte őket s szint szakadt olyan gyerek lett belőlök, mit az előtt volt. Ezután ő sokszor kiülőgél az odu szélire, és ott ilyen szép nótát énekelt:

Anyám öli,
Apám eszi,
Neném csontocskámot szedegeti,
Gyolcsruhába kötögeti,
Odócskába tevegeti,
Jártár varnyú vagyok én.

-123-

Egyszer a mint így énekelt, arra ballagott egy mentés.

- No csak fiam - azt mondja neki - énekeld még el ezt a szép nótát! Nagy faluban lakom, meg sok földet bejártam, de olyan szép éneket soha sem halottam. A fiú megint rá kezdte:

Anyám öli,
Apám eszi,
Neném csontocskámot szedegeti,
Gyolcsruhába kötögeti,
Odócskába tevegeti,
Jártár varnyu vagyok én.

Ez a mentésnek nagyon megtetszett, mindjárt is oda adta neki a mentét. Alig, hogy ez elballagott arra jön egy mankós.

- No csak fiam - azt mondja - fujd el még ezt a szép nótát, nagy faluban lakom, meg sok földet bejártam, de olyan szép éneket még soha sem hallottam. A gyerek megint rákezdté.

Anyám öli,
Apám eszi,
Neném csontocskámot szedegeti,
Gyolcsruhába kötögeti,
Odócskába tevegeti,
Jártár varnyu vagyok én.

-124-

A mankósnak szinte nagyon megtetszett, oda is adta neki a mankót. Nem sokára megint jött egy molnár, az is megkérte, hogy énekelje el neki azt a szép nótát, a fiú nem volt rest elénekelte, s egy malomkövet kapott érte a molnártól.

Itt a gyerek egyet gondol haza száll az apja háza tetejire, s ott rákezdi a nótát:

Anyám öli,
Apám eszi,
Neném csontocskámot szedegeti,
Gyolcsruhába kötögeti,
Odócskába tevegeti,
Jártár varnyú vagyok én.

Erre az asszony megijed, szólítja a lányát, hogy: eredj kergesd el azt a madarat! nagyon csunyán szól.

A lány kimegy, kergeti a madarat, de az nem, hogy elment volna, hanem még tovább danolt s testvéreinek levetette a mentét. A lány megörül a mentének, beszalad s mondja odabent:

- Nézzék csak mit adott nekem ez a csunya madár!

- Biz ugy a, biz ugy a! én is kimegyek - mondja az apjok. - Ki is ment, hát neki meg a mankót vetette le a kis gyerek; nagyon megörült ennek az apjok; mert hogymár öreg volt, jól esett neki egy kis támaszték, mint a dőlőfélben lévő háznak. Ő is bemegy, mutatja:

-125-

- Nézzétek csak! nekem milyen erős mankót adott, holtom napjáig megpihen mellette a lábam.

Az anyjok is felugrik ekkor a kemence megül.

- Én is kimegyek - azt mondja - nekem is legalább, hanem csordul, cseppen. Ki is ment, fel is nézett a házra, de ám adott is neki a kis gyerek, hogy nem volt benne köszönet. A malomkövet nyakára zúdította, s az mindjárt szörnyet halt bele. Eddig volt, vége volt.

VI.

A három zsák szemet.

Hol volt, hol nem volt, még az óperenciás tengereken is tú'nan volt, heted hét ország ellen volt, volt e világon egy szegény ember. Ez hogy im iparkodó ember volt, gyakran kijárt kis gazdaságát megnézegetni, nem úgy mint más mihasznák, kik naphosszat keresztül szalmát se tesznek. Volt neki egy cseplyés-bokros földje a a mi még soha se termelt macskatövisek és parájnál egyebet, hogy így ennek is hasznát lássa, anyjával együtt elment kiirtani. A mint ott ásnak kapálnak, vágnak, egyszerre csak egy olyan nagy béka gyött feljök mint egy szakajtó. A szegény ember megundorodik, felkapja a békát a kapára és messze elhajtja onnan. De ez rá se hederített a figurására, hanem megint visszajött. A szegény ember megint ellöki a kapán, de az megest csak visszagyött, mintha semmi se történt volna. A szegény ember már nem állhatja, haza akar szaladni, de az anyja megállítja és ezt mondja neki:

-126-

- Ne szaladj, édes fiam, már ugy is benne vagyunk, hanem tudod-e mit? ez a csunya állat ugy is terhes, majd elmehetsz neki komának.

- Nem bánom édes anyám, a hogy kend akarja.

Erre a szóra a béka eltűnt. A szegény ember pedig, hogy im beesteledett, anyostúl együtt hazament elfáradt testét kipihentetni. A hogy ott heverészik a kemence megett, egyszer megzörgetik a ház ajtaját amugy katonásan:

- Gyere ki szegény ember! tedd a mit ígértél a feleségemnek.

Megszeppen a szegény ember, de hogy ne is hallja, benyomja a fejét a fejel közé, hanem az ajtót még jobban megzörgették, hogy a ház is recsegett bele.

- Gyere ki szegény ember! tedd a mit ígértél a feleségemnek.

A szegény ember nem állhatja a dicsőséget, felbujik az ágyból nagy ijedten s usgye kifelé mint az ürge mikor kiöntik a fészkeből. Odaki az ajtó előtt meglát egy kecskét, a ki isten jó nap helyett ilyen pogány szavakat mondott neki: „Gyere szegény ember! tedd a mit ígértél a feleségemnek.”

-127-

- Hát ki vagy te? - azt mondja.

- Én a feleségem ura vagyok, te érted jöttem, hogy váltsd be a mit ígértél, mert az ígéret, szép szó, ha megadják igen jó.

- No, hogy bolonduljon meg a feleséged ura, - gondolta magában a szegény ember - nagy penitenciát hoztál a nyakamra.

- Ül a hátamra és menjünk, mert a feleségem már betegágyat fekszik.

- Hát, hogy birnál te engem? hisz a térdemig se érsz.

- Az azén gondom nem a másé, csak ülj rám.

A szegény ember - mit tudott tenni, ráült, az ördögnek is kell gyertyát gyújtani - gondolta magában - és ekkor el egyenesen a pokol fenekire. A hol a lelkek úgy égtek mint a csergaly és a borotvák, kardok ugy csillogtak, mint a nap. Ekkor került a szegény ember az ebek harmincadjára s ekkor szállt az inába a bátorsága, ha még soha sem. Csak tekingetett össze-vissza, mint a kinek a nyáját hajtották el, azt hitte, hogy őt is belökik a nagy bomlott kemencébe. „Hej - gondolta magában - még se jó az ördögöt a falra festeni.” A hogy így tépelődött, a kecske oda vezette egy szögbe, a hol a béka betegágyat feküdt.

-128-

- No komám itt az én feleségem! viselje kend gondját egy hétig, mikor a hét kitelik akkor vissza mehet, a honnan gyött, mert én kifizetem becsületesen.

- Jól van komám, én elvégzek mindent a mi előadja magát.

- Hallja-e komám - azt mondja az ördög, (különben nem is mondom, hogy a kecske volt az) - ha főzni akar, van itt ebbe' az edénybe' vaj, de ne tegyen a serpenyűbe annyit, mint kendteknél szoktak, mert baj lehet belőle. Egy mogyorónyi elegendő lesz.

- Majd megmutatja komám uram, hogy mennyit tegyek.

- Én nem mutatom, mert nem leszek itthon, tudja kend nekem járóm van a földön.

- No jó, majd csak megélünk valahogy.

A kecske szedi-veszi magát, mint a kinek legjobb renden van a szénája, elmegy ki a földre. A szegény ember pedig olyan gondját viselte a komasszonynak, hogy jobban se kell, a fürdőt rendesen elkészítette, a kis babát ringázta, dajkálta, babusgatta s dalolt neki cifra figurás nótákat. Mondani se kell: a komasszony jobban örült ennek, mint vak Laci a félszemének, szerette is a komát, mindig mákos csikkal s turós gancával⁵²⁾ tartotta, a koma pedig élt mint a hal a vízben. Ezután rágyött a sor arra is, hogy a szegény ember valami jó levest főzzön. Ő a jámbor kedvezni akart a komasszonynak, nem egy mogyorónyi, hanem egy kanál vajat tett a serpenyűbe. Alig önti bele, hát lelke lángot vet a vaj, és annyi idő alatt, míg hármat elolvasol az egész pokol lángba borult, már a komasszonyt és a kis babát is csapdosta a láng, a lánkra vert ördögök ki akartak szabadulni, a szegény ember meg úgy öklendezett, mint a vízbehaló, úgy hogy a kuruc világban sem volt olyan cseté-paté mint itt. De bezzeg ekkor bánta meg az ördög, mint a mely kutya kilencet fiadzik, hogy a szegény emberre rábizta a főzést, meg hogy elhívta komának. Hanem haza is szaladt s úgy pofon vágta a szegény embert, hogy a szeme is szikrázott belé, a tüzet meg nagy hirtelenséggel eloltotta.

-129-

- Hej komán! nem ér ez a kend komasága egy ütötaplót!

- Ne bántsa kend apjok, mondja a komasszony, igen hűséges szolgálta volt, olyan gondosan járt a kis gyerek körül, mintha tulajdon magáé lett volna, aztán meg Budán is történt egyszer kutya vásár. Ne féljén nem cselekszi ő azt többet.

-130-

Itt lelke elgondolhatja, hogy az asszony szavára egyszerre szent lett a béke; az ördög megest elment, s a szegény ember megest fűrösztött, dajkált csak úgy mint azelőtt; ezután megest élte világot, a komasszony tejbe-vajba fűrösztötte és beszélt neki olyan furcsaságokat, hogy a szegény jámbor komának úgy dobogott a szíve bele mint a félig töltött kulacs. A mi pedig főfő a dologban megtanította ő kemét, hogy ha majd az ura hazagyön, kínál neki arany-ezüstöt és mindenféle drágaságokat, de ő ne kérjen mást mint azt a szemetet, a mi az ajtó megett van egy héttől fogva, mert hogyha azt elviheti nem cserél a falujokban még a biróval sem.

- Jól van - mondta a szegény ember - majd a mondás szerint teszek.

Ugy is lett. Haza jön a kecske és azt mondja a komának:

- Már kendnek ki is telt az ideje! hát mondja csak mi fizetése van kendteknél a bábának.

- Nálunk egy negyedrészes buza, nyolc garas, egy morvány⁵³⁾, meg egy lepény.

- Hej én többet adok kendnek, a mért olyan gondos ember volt, mondja el, hogy mit kíván?

- Nem kívánnék én egyebet, mint azt a szemetet, a mi az ajtó megett van egy héttől fogva.

-131-

- Mit ér kend azzal? nem veszi kend annak semmi hasznát.

- Adja oda neki hékám - megszólal a komasszony - lássa ilyen hűséges emberre még soha sem akadunk, megérdemli ő azt a rossz szemetet.

Az ördög egyet gondol. No komám nem bánom, ha elviszi is kend. Erre felszedték a szemetet egy szálig, úgy hogy három zsák egészen teleden tele lett vele. Hanem a szegény ember gondolkozába esik itt: hogy vigyem én ezt haza, hogy vigyem én ezt haza, mondogatja magában.

- Tudja mit - megszólal a kecske - rakja rám mind a hármat, maga pegy üljön a tetejére, hogy le ne hulljon.

Ugy is lett, a szegény ember rárakta mind a hármat, maga is ráült, a kecske keresztbe vitte a zsákokat mint a pilisiek a létrát. A mint elérnek a szegény ember háza elé, megáll a kecske s lefordítja a zsákot a hátáról, a szemetet kitöltötték mind az udvarra, a zsákokkal meg visszakullogott az ördög. A szegény ember meg, hogy im este volt, bezörget az ajtón: „Anyám! anyám! nyissa ki az ajtót, itthon vagyok.” A zörgésre az ajtót kinyitották:

- Jaj édes kedves gyermekem hát haza kerültél az ördög körme közül.

-132-

- Haza ám nagy sokára.

Ezután, hogyim az álom, ez a gonosz portéka erőt vett rajtok lefeküdtek mind a ketten s elaludtak. Reggel a szegény asszony hamarabb felkelt mint ő, és a mint kitekintett az ajtón majd hanyat esett a nagy fénytől, azt hitte, hogy álmodik. Beszalad, elmondja a fiának, hogy mint áll a dolog és kérdegeti, hogy kié ez a sok arany?

- Emmink⁵⁴⁾ az anyám, nem a sági pap-é. Azután elmondta az anyjának az egész históriát; az öreg nagyon megörült a sok fényességnek s ezt mondta rá: „Lásd fiam! jó az ördögnek is néha gyertyát gyújtani.”

Ezután vettek négy ökröt, négy lovat, nagy gazdaságot, s még most is élnek, ha meg nem haltak.

TALÁLÓSMESÉK.

-133-

Fejir házbó' ződ kisasszony néz ki.

(Ludtozás kelő állapotában.)

2.

Mig é'tem lyuk vót a palotám,
Hótom után veres az én ruhám.

(Rák.)

3.

Mi megy át árnyék nékű' a patakon?

(Hang.)

4.

Nekem olyan tehenem vót, hogy maga hányta ki a ganajt maga aló'.

(Furó.)

5.

Négy dibindobondaré,
Két kicsiny kocsondaré,
Egy suhondaré.

(Ló, levén négy lába, két füle, egy farka.)

6.

Erdőbe' erdőbe' fejetlen kutya ugat.

(Fejsze.)

7.

Uton megyen, picit les⁵⁵).

(Tövis.)

8.

Erdőbe' erdőbe' vásznat terigetnek.

(Gyalogut.)

9.

Nekem olyan tyúkom vót,
Hogy a gáton is mettojt.

(Hó.)

10.

Furják, faragják,
Mégis feneketlen hagyják.

(Kürtó.)

11.

Kível szőrös,
Belő' nedves.
Férfiaknak
Igen kedves.

(Kulacs.)

12.

Négy ördög egy kalap alatt.

(Négy lábú asztal.)

13.

Négy ördög mindé' kergetyi egymást, mé' se éri el.

(Szekérkerék.)

14.

Fót hátán fót,
Soha tő benne nem vót.

(Káposzta.)

15.

Szögön szityó,
Lóca alatt matyó,
Ker'be' kampella.

(Szögön szita, lóca alatt mozsár, kertben káposzta.)

16.

Nekem olyan mázsárom vót, hogyha átvették (vetették) a házon, nem lehetett összerakni.

(Tojás.)

17.

Hol nem szükséges a kenyér,
S a hol van is elvetyik?

(A késen, mert arról lekaparják.)

18.

Kétszer született
Egy oktalan állat.
Veres szakállá vót.
Kántorságot viselt,
Sok feleségi vót,
Mégis nem vétkezett.
Halála után
Menybe nem mehetett.

(Kakas.)

19.

Hegyen megyen
Nagyon megyen.
Vasat viszen
De nem kovács.
Fődbe bújó,
De nem bogár.

(Sörét.)

20.

Kerek mint az óma⁵⁶,
Piros mint a rózsa.
Rétes, de nem béles,
Ettem belőle de nem éldes.

(Vereshagyma.)

21.

Négy valaki lakik
Vakolatlan házba.
Ajtó ablak nékű'
Való palotába.

(Dió.)

22.

Idor-bodor az anyja,
Szép szemű a lyánya,
Ezereszű a veji.

(Szöllő.)

23.

Mindé' mosgyik, mégis fekete.

(Malomkerék.)

24.

Hétköznapi gömbölyű,
Vasárnap négyszögű.

(Pap sipka.)

25.

-137-

Uton megyen illebille,
Hátán viszi reczefice,
Fülyi négy, szemi négy,
Körmi pegyig huszonnégy.

(Hátasló.)

26.

Fődön fa
Fán kender,
Kenderen agyag,
Agyagon fű,
Füvön disznó.

(Disznó.)

27.

Még az apja messe lesz,
Már a fia sindelez.

(Füst.)

28.

Vizen megyen,
Vért viszen,
Magába egy csepp sincsen.

(Hajó.)

29.

Hágcsón hágtam,
Lépcsón léptem,
Aranygyűrűm elvesztettem.
Nap felkapta,
Hódnak adta,
Csillag az ujjára gyugta.

(Harmat.)

30.

-138-

Véren megyen,
Vért viszen
Magába egy csepp sincsen.

(Nyereg.)

31.

Uton utfélen kislekete jaj-jaj-jaj!

(Tövis.)

32.

Erdőbe berdőbe motóllások járnak.

(Ökör.)

33.

Uton utfélen üstöt borongatnak.

(Vakandtúrás.)

34.

Uton utfélen urfiak ugrálnak.

(Béka.)

35.

Kan túr is ás is kocsu után poros is.

(Kan.)

36.

Nekem olyan kis lányom volt, hogy minden házná' pofon verték.

(Szita.)

37.

Ha leteszem is sir, ha felveszem is sir.

(Lánc.)

38.

Mi áll a vásáron háromlábbon?

(Serpényő.)

39.

Szarka repű' a Tiszán,
Szalonna csüng az állán,
Tehén fekszik oldalán,
Kutya ül a farkán.

40.

Nádná' vékonyabb,
Toronymá' magosabb.

(Eső.)

41.

Ezer madár elindó',
Egy közüle messántó⁵⁷⁾,
Mínd az ezer megá'.

(Fonal szövés közben.)

42.

Tömpe zsidó menybe néz,
Fé' lábbon á'⁵⁸⁾ fütörész.

(Káposzta.)

43.

Ződ a háza,
Négy szobája,
Négy komondor
Visel gondot rája.

(Dió.)

44.

Nekem olyan kis tyúkom vót, hogy a föld alá járt tojni.

(Hagyma.)

45.

Egy kis juhász fé' lábom á',
Többet őriz négyszáz juhná'.

(Diófa.)

46.

Kinek vótam lyánya,
Annak lettem anyja.
Éldes apám uram
A lányának fija.

(Sajátos költői monda: egy embert tömlöcre vettettek, éhségre kárhoztattak, s egyedül leánya jótékony tápláló emlője menté meg a szörnyű haláltól.)

-140-

JÁTÉKOK.

1.

Angyaljáték.

- Mit etté' ma?
Turós lepényt.
- Mit itttá' rá?
Hidegvizet.
- Min ász?⁵⁹⁾
Cserépen.
- Min lebegsz?
Levelen.
- Nézz az égre?
Eb nézzen.
- Köpj a földre!
Eb köpjön.

-141-

Ha mind ezekre a felelő el nem neveti magát a kérdező ezt mondja neki: „angyal vagy.”
Ellenkezőleg: „ördög vagy.”

2.

- Mér kü'dött az ur asszony? haja gyöngyöm haja.
Nektek hidat csinálni! haja gyöngyöm haja.
- Minek nektek a hid? haja gyöngyöm haja.
Katonának át járni! haja gyöngyöm haja.
- Mi lesz annak vátsága? haja gyöngyöm haja.
Piros barna, menyecske! haja gyöngyöm haja.

3.

Járom járom az uj háznak.
Váralját, váralját.
Aki tanót emberséget
Személje⁶⁰⁾ me'! becsülje me'!
Álljon ki, álljon ki!
Bitám uram üzente,
A lányodat kérette.
Letszebbiket, letjobbikat

4. Más darab ugyan ily alkalommal.

Cickám cickám
Van-e neked párod?
Vagyon, vagyon
De semmire vagyon.
Add nekem ezt!
Elkapom ezt,
Szita szitapéntek
Siralom csötörtök
Dob szerda!
A legények regementye
Igen cifra.
Bene forog Sándor Bándor
Igen nyalka.
Uccu szivem Rebeka,
Rebe- Rebe- Rebeka.
Panuska.

5.

Cickám cickám
Fogtá'-e egeret?
Fogtam, fogtam,
De elszalajtottam.
Mig a kacsát behajtottam
Két pár csizmát elszaggattam
Kacs, kacs, kacs!

E játék a fennebbivel rokon.

6. A libajáték.

Legelőször is a legények közül egyet megtesznek farkasnak. Aztán a játszó leánykák magok közül egy gazdasszonyt és egy liba pásztort választanak. A gazdasszony most a libákat (a többi leánykákat) át olvassa a libapásztornak, ki nyomban kihajtja őket a gyepre. Később a gazdasszony elkiáltja magát:

- Hajtsd haza a libát te!
- Nem lehet.
- Mé' nem?
- Gát alatt a farkas.
- Mi'⁶¹⁾ csiná?
- Mosgyik.
- Mibe?
- Vérbe.
- Mibe töröközik?
- Selyem keszkenőbe.
- Hova teszi a selyem keszkenőt?
- Ládácskába.
- Hova teszi a ládácskát?
- A fődre.
- Gyöttök-e zabra?
- Nem.
- Gyöttök-e árpára?
- Nem.
- Gyöttök-e apátok, anyátok kenyereire?

Ekkor a pásztor haza kergeti a libákat. Azonban a farkas kiugrik az árokból s egyet kettőt elkap a seregből.

A gazdasszony ezt kérdi otthon:

- Hun maradt két liba?
- Elment a nádasba tojni.

Ezután addig hajtogatja a libákat legelni, míg a farkas mind elfogdossa őket.

-144-

Ekkor a gazdasszony meg a liba pásztor elmennek a farkashoz s ezt kérdezik tőle:

- Nem látott erre egy sereg libát?
- De láttam, arra ment a töviskes uton.

Elindulnak de nemsokára vissza térnek.

- Jaj lelkem - mondja a gazdasszony - nem láttón'⁶²⁾ mink arra semmit, a lábonk meg tele ment töviskeve csak szedje ki!

Mikor ki akarja szedni, jól a kezére vágnak.

Később megint arra mennek s kérdezik:

- Nem látott erre egy sereg libát?
- De láttam arra ment a deszkás uton.

Elmennek arra is de nemsokára vissza térnek.

- Jaj lelkem nem láttón' mink arra semmit, a lábonk meg tele ment szálkávav csak szedje ki belőle!

Mikor ki akarja szedni jól a kezére vágnak.

Később megint arra mennek s kérdezik:

- Nem látott e erre egy sereg libát?
- De láttam arra ment el a gyémántos uton.

Elmennek de innen is nem sokára vissza térnek.

- Jaj lelkem nem látton' mink arra se semmit, a lábonk meg csupa vér, mindössze szurkátá a sok gyémánt.

Ekkor a libák elkezdenek gágogni a padláson, mire a gazdasszony ezt kérdi a farkastól:

- Mi zörög a padláson?
- Ténnap hoztam egyzsák gyiót azt törik a fiaim.
- Nyissa csak ki!
- Nem lehet, elveszett a kócsca.
- De mégis kerressük meg!

Megkeresik, felmennek a padlásra, hát látják hogy a liba mind ott van. Ekkor aztán nagy örömmel haza hajtják.

-145-

7.

Dinnye játék.

Néhány gyermek összeáll, s az ut közepén zsombékokat csinálnak porból. Magok közül egyet kiválasztanak dinnye pásztornak; ki kevés távolságra e helytől lefekszik s úgy tetteti magát mintha aludnék; a többi aztán csendesen oda lopózik s a pszeudó dinnyét felkapkodva, a pásztorra ily szavakat kiabál:

- Lopuk lopuk a dinnyét
- Elaludt a pásztor.
- Csipa van a szemibe.

Erre a pásztor felugrik, a tolvajokat megkergeti, s a kit elfoghat kegyelem nélkül megzalogolja, ez így megy mindaddig míg a zálog halomra gyúlik. Következvén a zálog kiváltás, a pásztor kezébe fog egyet s ezt kiáltja:

- Kié ez a zálog?
- Enyim, enyim - kurjanganatja a tulajdonos.
- Kit szeretsz? - kérdi a zálogszedő.
- Pannikát.

- Ilyen ágyat vessen neked Pannika!

Ekkor magasra hajítja a kezében lévő tárgyat, s ez így tart míg a zálogok mind ki nem váltatnak.

8. Sas játék.

Több gyermekek összeállván, egymás derekát átkarolják, s így hosszú láncformát képeznek. A legerősebbet sassá s az erejében utána következőt annyjokká teszik. Az anyjok, azután a sereg élére áll, míg a sas vele szemközt foglal álláspontot. A sas most erősen sűrű forog s ily szavakat mond:

- Sas vagyok elkapom!
- Anyja vagyok nem hagyom!

-146-

A játék addig tart míg a sas mind el nem kapdossa a kicsinyeket.

9.

Midőn héja közelít a faluhoz, a palóc gyermek következő verset kiabál mint egy üdvözlétére:

Hélya hélya kontyos,
Igen nagyon loncsos.
Meggyújtottam kővárado,
Benne hagytam két fiadot.
Ugy sirattad maj' mebbomlasz érte,
Cinkanával étetted.
Éldes tejbe fürdetted,
Hélya ne!

Vagy:

Hélya hélya lakatos
Látom lábad ripacsos,
Csöllőre csattogóra,
Ángyom ablakára.

Ez utolsó sort így is mondják:

Csöllőre csattogóra
Piros nyomdokóra.

10.

Ha az ég elborul, a gyermekek következő versecskével csalogatják ki a napfényt:

Gyöjj ki gyöjj ki verő!
Ne menj Maconkára!
Mer' Maconkán
Csontot törnek,
Tökvev harangoznak.

11.

-147-

A gyermek kis fekete pettyes veres bogárkát vesz kezére, s ezt dalolja neki:

Katalinka bogárka
Hova visznek engem?
Égnek-e földnek-e
Vagy a tűzbe vetnek?

12. Karácsony esti köszöntő,

melyet a leányok ablak alatt énekelve mondanak:

Margit asszony jó gazdasszony
Kelj fel az ágyadbó!
Kötsd fel szolgáló Rózsdat
Az ő mély álmábó',
Siessetek turós, mákos,
Szilvás lepényt sütni!
Ha mi velünk elakartok
Betlehembe jutni.

Farsang utolsó napján nem csak a gyermekek, de az élteesebbek is nagy fanyársakkal járnak sorba minden házat, ezen üdvözlő rythmust szavalván, illetőleg énekelvén a háziak tiszteletére:

Farsangi turi,
Nem mehet a fára,
Csak ugy karmizsálja,
Gazdasszonynak egészségit várja.
Gyönnek mennek az ekék,
Az aranyos ekék
Árpafódet szántani.
Zab szaporodjon!
Buza bukrosodjon!
Házatoknak négyszögi
Négyen gyerónk rajta!
Ugrik ugrik kis Jézuska
Veres kabátkába.

-148-

Felszaladt a macska a padlásra, nekem is hozzanak egy darab szalonnát!

A háziak most egy darab szalonnát adnak át a fersangolónak, melyet az megköszönve nyársára szúr s tovább lépdel.

Javítandók.

-149-

19. lap. 8, 9, 13, 18. sorban a „ho’nap“ mindenütt „hónap“-nak olvasandó.

61. „ 3. sor „ma“ = „maj’“.

76. „ fel 15. sor „huszonéggy“ = „huszonnégy.“

95. „ fel. 7. sor „ráüt“ = „ráú’t“

101. „ alólr. 4. sor „hogy im“ = „hogyim“.

117. „ alólr 1. sor „megyünk“ = „menjünk.“

Jegyzetek.

- 1) Soha mennem nyugszik = soha meg nem nyugszik. A **g** kimarad s az utánna következő **n** megkettőztetik.
- 2) Az elmondó még ezt tette hozzá: „ekkor Darvas Kis Kelemen reá borult a Sallai szép Kata holt testére és ott halt meg.“
- 3) Megest = megint.
- 4) Ausó feüső = alsó felső.
- 5) Móre = merre.
- 6) Mint már fentebb megjegyeztük, itt a **g s**-re változik, s így ejtetik: m é s s e. De nehogy értelmet zavarjon, jobbnak láttuk aposztróffal jelölni.
- 7) Mőné = minél, mennél. Mint mőre = merre.
- 8) Tyittyák = tiltják.
- 9) Meszeüve = meszelve.
- 10) Aszondják = azt mondják.
- 11) Páfalyi = pálfalvi.
- 12) Mennyótté’ = megnóttél.
- 13) Megá’ = megállj.
- 14) Csecsvev tartottá’ = csecscsel tartottál.
- 15) Kócsca = kulcsa.
- 16) Genge = gyenge.
- 17) Asse = azt se.
- 18) Akié’ = a kiért.
- 19) Mevvetetté’ = megvetettél.

- 20) Tyizmámnak = csizmámnak.
- 21) Taupa = talpa.
- 22) Eünyüttem = elnyüttem.
- 23) Mindé' = mindég.
- 24) Szerelmönnek = szerelmünknek.
- 25) Hosz' ki = hozd ki.
- 26) Betakallak = betakarlak.
- 27) Eümenek = elmenek.
- 28) Kossó = korsó.
- 29) Feüneveüt = felnevelt.
- 30) Szivva = szilva.
- 31) Feütekéntett = feltekintett.
- 32) B o g á c s a : ezzel rokon a b o d a k , mely szinte gyurva készül.
- 33) Barna hajó = barna hajú.
- 34) Aragyi = aradi.
- 35) Hanne = hadd ne.
- 36) Balázs Gyarmat = Balassa-Gyarmat.
- 37) Tótyi = tölti.
- 38) Szavó = szavú.
- 39) Szúte = szülte.
- 40) Örő = örül.
- 41) Vák ki = vágd ki.
- 42) Vat tólem = vagy tólem.
- 43) Torom = torony.
- 44) Mellásd = meglásd.
- 45) Kék = kellene.
- 46) Korácsú = korú.
- 47) aszonta = azt mondta.
- 48) mettenné = megtennél.
- 49) fauvav = fallal.
- 50) Kiszísfazék = ciberés fazék, melyet mindig a kemencének e célra készített mélyedésében tartanak.
- 51) Memmeg ebből, meg meg, = ismét.
- 52) Tésztaféle.
- 53) Morvány = fonottkalács.
- 54) Emmink = a mienk.
- 55) A mennyiben a hust kicsinyítve picinek mondják, s így alkalmazzák a lábra is.
- 56) Óma = alma.
- 57) Messántó = megsántúl.
- 58) Fé' lábon á' = fél lábon áll.
- 59) ász = állsz.
- 60) személje ebből személni, ez ige, a b e c s ü l n i szóval majd nem' egy értelmű.
- 61) Mí' csiná = mit csinál.
- 62) Látton. = láttunk.

Javítások.

Az eredeti szöveg helyesírásán nem változtattunk.

A nyomdai hibákat javítottuk. Ezek listája:

XI összeszögellő bércein	összeszögellő bércein)
XV mynyegzői ajándokokkal	menyegzői ajándokokkal
XVI bijony (bizony)	„bijony (bizony)
XIX hedegő (hegedű)	hedegő (hegedű)
XIX változik p u.	változik p. u.
XX (jőjön már sógor-helyett	jőjön már sógor helyett
XX „ eregygyék má' bátya	„ eregygyék má' bátya “
XX lágyul p, u.	lágyl p. u.
35 14.	35.
37 Feüneveüt = felnevelt.	Feüneveüt = felnevelt.
48 rózsás pallag..	rózsás pallag...
91 már enyém leszesz,	már enyém leszesz.
94 most is fáj....	most is fáj...
103 felséges király.	felséges király.“
104 ennek a legénynek.	ennek a legénynek.“
119 tudta már. hogy	tudta már, hogy
127 ígértél a feleségemnek.	ígértél a feleségemnek.“
129 a sor arrais	a sor arra is
131 itthon vagyok.	itthon vagyok.“
133 (Furó.)	(Furó.)
133 (Fejsze).	(Fejsze.)
134 (Gyalogut).	(Gyalogut.)
134 (Hó).	(Hó.)
134 (Kürtő).	(Kürtő.)
134 (Szekérkerék).	(Szekérkerék.)
142 Panuska	Panuska.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PALÓC NÉPKÖLTEMÉNYEK ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in

any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be

interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.